КПСС-эй ЦЕНТРАЛЬНА КОМИТЕДТЭ

Амиды, шэнэ загаһаар хүн зониие хангахын тула загаһа ехээр үгэдэг уһа сөөрэмэй ажахынуудые хүгжөөхэ тухай ороной уһа сөөрэмэй загаһа үдхэдэг бүхы хүдэлмэрилэгшэдтэ Донрыбкомбинадай коллективэй хандаһан хандалгые КПСС-эй Центральна Комитет һайшааба.

Донрыбкомбинадай дүй дуршалые хэрэглэн, промышленна түб газарнууд шадар, колхозууд болон совхозуудта уһа сөөрэмэй ажахы хүгжөөхэ, химиин үтэгжүүлгэ, уһа сөөрэмэй мелиораци хэрэглэһэнэй үндэһөөр загаһанай ажахынуудые ашаг ехэтэй болгохо, тэрэшэлэн тэдээндэ техникээр, үтэгжүүлгээр, тэжээлээр туһалха хэмжээ ябуулганауудые хараалан бэелүүлхыень союзна республиканууддай компартиин Центральна Комитедүүдтэ, Министрнүүдэй Соведүүдтэ, партиин крайкомууд болон обкомуудта, облгүйсэдкомууд ба край гүйсэдкомуудта КПСС-эй ЦК һанамжалан дурадхаба.

БҮХЫ ОРОНУУДАЙ ПРОЛЕТАРИНАР, НЭГЭДЭГТЫ!

41-дэхи жэлээ гарана

БУРЯАД ҮНЭН

КПСС-эй Буряадай обкомой, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй, Министрнүүдэй Соведэй орган

№ 111 (10479) | 1964 оной майн 12, вторник | Сэн 2 мүнгэн

РСФСР-эй Верховно Соведэй Президиумэй

УКАЗ

РСФСР-эй Верховно Соведые зарлаха тухай

РСФСР-э Верховно Соведэй Президиумэй ТОГТООХОНЬ:

Россин Совет Федеративна Социалис Республикын зургаадахи зарлалай Верховно Соведэй гурбадахи сессиие 1964 оной июнийн 10-да Москва хотодо зарлаха.

РСФСР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ
Н. ИГНАТОВ.

РСФСР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь
С. ОРЛОВ.

Москва, 1964 оной майн 9.

ОНЬҺОЖОРУУЛАГДАМАЛ ЗВЕНО АШАТАЙ

...жэлэй хабарай тарилгын ...тэ республикын колхоз, ...даар ороохо таряа, ку..., хартаабха, саахарай ... овощ ургуулха, сабшалан ...рулха тусхай оньһожоруу... мянга гаран звенонууд, ..., бригаданууд эмхидхэг... байна. Эдэнэр партиин ЦК... февралиин Пленумдэ, мүн ...эй Центральна Комитедтэ ...эн зүблөөн дээрэ нүхэр Хрущевой магтаалда хүртэ... ороной суута механизатор... Щервицкий, Гиталов, Свет..., Кузнецов болон бусадай ... дүй дүршэл шудалжа, ... багатайгаар баян ургаса ... зорилготой. Тиихэдээ эдэ ...үдай, отрядуудай, бригадай механизаторнууд бүхы ...эрэ үргэлжэдэнь машинын хүсөөр хэхэ, гар ажал усад... газараа уһалха хүсэлтэй.

...звенонуудые манай эндэ ...жэ болохо, аша үрэ ехэтэй ...иинь түрүү кукурузашад... дүршэлэн харуулжа үгөө. ...тын совхозой Николай Канд...ов, Дамба Жанаевай звено... ...эдэн жэлэй туршада ажа... үргэлжэдэнь оньһожоруул... ...аа хямда сэнтэй кукурузын ...жэл бүри ургуулна бшуу. ... эдэнэр тогтууритай баян ... туйлана гээшэб? Нэн тү... эдэнэртэ бүхы хүдэлмэреэ ...оруулха техникэ үгтэнхэй, ...иень ондоо хүдэлмэридэ ...адагтүй; хоёрдохёор, тех...тэ хүсөөр саг үргэлжэ ...гдаһан газараа жэлдээ ээл...үлэн наг шэбхээр, минеральна үтэгжүүлгэнүүдээр ша...улна, газараа һайнаар эл...лнэ, уһална, намарай паар ...на, ургасынгаа хойноһоо ...сотойгоор харууһална. ... эдэнэр бүхы хүдэлмэреэ ... һайн шанартайгаар, эзэн ... хэнэ бшуу. Мүнөө эдэнэ... тарилгаяа хэхэ намарай һайн бэлдэгдэнхэй. Дамба Жа... звено поли дээрээ 3000 ... тонно наг шэбхэ гаргаа.

...ондо түрүүшынхеэ эм...гдэһэн олохон звенонууд, ...ануд һайн жэшээ харуул... Хориин үйлэдбэриин управле... Үдын совхоздо ороохо таряа ...лха тусхай бригаданууд эм...гдэһэн юм. Мүнөө эдэ бри...үүд хабарай тарилга дээрэ хүдэлмэреэ оньһожоруул...шадаа. Үрэһэ хордохо, ашаха, ...эдэ юулэхэ ажал үргэлжэ... машинын хүсөөр бүтээгдэнэ.

...ухар-Шэбэрэй үйлэдбэриин ...влениин XXI партсъездын ...мжэтэ колхозой свёклоюн... ...й Павлов, тэндэхи «Рассвет» ...хозой — Тимофей Кузнецов ...д Кубань ошожо, тэндэхи ... свёклошон В. А. Светлич... дүй дүршэлтэй танилсажа ..., ажал хүдэлмэреэ шэнээр ...дэжэ байнхай. Хэрбээ ур... эдэнэй звено бүхэндэ 100 ... хүн ажалладаг байбал, мү... имагтал хэдэн механизатор... хүдэлнэ.

Хартаабхашадайшье олохон звенонууд баян ургасын түлөө тэмсэжэ захалаа. Онохойн совхозой мэдээжэ хартаабхашан Акулина Мильгуновагай звено газараа уһалха, үтэгжүүлхынгээ хажуугаар үрэһэеэ дулаан, һаруул байрада оруулаад, ургуулжа байна.

Теэд оньһожоруулагдаһан звенонууд хаа хаанагүй иимээр ажаллана гэхын аргагүй, тэдэнэрэй хүдэлмэридэ һаад тойбо татаха юумэн олон үзэгдэнэ. Олохон колхоз, совхозуудай хүтэлбэрилэгшэд саарһан дээрэ звенонуудые эмхидхээд лэ, хэрэг дээрээ энэ гэхэ юумэ хээгүй байха юм. Зарим газарта тиимэ звено эмхидхэжэ, трактор, машинануудые үгөө нэрэтэй болоод лэ, үглөөдэрынь тэрэ техникыень абажа, ондоо хүдэлмэридэ ябуулжархина. Иимэ баримтанууд Хяагтын үйлэдбэриин управлениин XX партсъездын нэрэмжэтэ колхоздо, Мухар-Шэбэрэй «Эрдэм» совхоздо, Кабанскын совхоздо, бусад зарим ажахынуудаар ушарна.

Улаан-Үдын үйлэдбэриин управлениин ажахынуудта хартаабха ургуулха тусхай звенонууд олоор эмхидхэгдэһэн байха юм. Теэд эдэ звенонууд тарилгаяа богони болзорто хэхэ техникээр хүсэд хангагдаагүй байһаар.

Оньһожоруулагдаһан звенонуудай ажалай түлөөһые гуримшуулха, нэмэлтэ түлөөһэ зүбөөр тогтоохо гээшэ ехэ удха шанартай. Һаяхан манай газетэдэ Мухар-Шэбэрэй «Коммунизм» колхозой түрүүлэгшэ нүхэр Тютрин, колхозой түсэблэгшэ-экономист нүхэр Жиракова гэгшэдэй статья энэ асуудалаар толилогдоһон байна. Таряалан дээрэ ажалладаг хүнүүдтэ, нэн түрүүн оньһожоруулагдаһан звенонуудта нэмэлтэ түлөөһэ үгэхэ гурим колхоз, совхоз бүхэнэй тогтоогоо һаань, ехэ һайн бэлэй.

Тусхай оньһожоруулагдаһан звенонуудта уһагай газар ехээр даалгагданхай. Энэ ушарта газар уһалха түрүү аргануудые хэрэглэхэ, тэрэниие али болохоор оньһожоруулха, мүн ургамалай ургажа байха үедэ уһалжа һураха шухала болоно.

Колхоз, совхозуудай, үйлэдбэриин управлениинүүдэй мэргэжэлтэд түрүүшүүлэй дүй дүршэл, наукын туйлалтануудые нэбтэрүүлхэдэнь эдэ звенонуудай, бригадануудай гэшүүдтэ туһалха, тэдэнэрэй дунда һуралсал эмхидхэхэ үүргэтэй.

Эдэ үдэрнүүдтэ хаа хаанагүй хартаабха, саахарай свёкло, кукуруза тариха халуун хаһа орохонь. Тиимэһээ ажахын хүтэлбэрилэгшэд, агрономууд оньһожоруулагдамал звенонуудта онсо анхарал табижа, эдэ үнэтэ ургамалнуудые эгээл богони болзорто, һайн шанартайгаар тарихадань, наг шэбхэ болон минеральна үтэгжүүлгэнүүдые зүбөөр хэрэглэхэдэнь туһалха уялгатай.

Республикын колхоз, совхозуудта хабарай тарилгын ябаса тухай

1964 оной майн 10-най мэдээн

(Түсэбэй дүүргэлтэ процентээр)

...влениүүд	Бүхыдөө таригдаһаниинь	Тэрэ тоодо: Ороohото, бобово ургамалнууд	Тэрэ тоодо: Тэрэнэй шэниисэнь	Тэрэ тоодо: Горох
...жанай	15	21	16	40
...ын	24	29	44	4
...унын	9	12	41	25
...анскын	18	27	27	43
...тын	32	40	48	48
...ар-Шэбэрэй	27	33	41	16
...нэй	15	21	26	29
...ан-Үдын	37	49	59	24
...иин	26	30	38	23
«...откорм» трестын ...озууд	19	26	55	42

Һайнаар тарибал—амбаар дүүрэн, муугаар тарибал—мэшээг хооһон

ҮДЭР ҺҮНИГҮЙ ТАРИНАБДИ

Энэ хабартаа саһан, бороо орожо, газарай хүрьһэн ехэ шииггэй байна. Эгээл энээхэн үедэ эртын ороohото ургамалнуудые таріжа дүүргэхэ гэжэ колхозой механизаторнууд шармайн оролдоно.

Һүүлэй жэлнүүдтэ эртын тарилга нилээд үргэдхэгдэжэ, энэ жэлдэ 6200 гектарта шэниисэ, 300 гектарта горох, 800 гаран гектарта наран сэсэг таригдаха юм. Шэниисэмнай бүхыдөө хэрээһэлүүлэн таригдажа байнхай.

Мүнөө колхозой поли дээрэ гусеничнэ 20, мөөртэй 15 трактор, 40 сеялкэ ажаллана. Энэ техникээ бүхыдэнь хоёр халаанда хүдэлгэнэбди. Тиигэжэ сүүдхэдээ 580 гектар хэрээһэлүүлэн таригдана.

Колхозой правлени, парткомой гэшүүд, партийно-гүрэнэй хиналтада туһалха бүлэг, постнууд механизаторнуудай хүдэлмэри эмхидхэхэ, шанарыень шалгаха гэжэ оролдоно. Һаянай һүниндөө таридаг болообди. Тиимэһээ бидэнэр илангаяа һүниин халаанай хүдэлмэри зүбөөр эмхидхэхые хүсэнэбди. Газараа шанар муутайгаар хахалһан зарим трактористнуудай хүдэлмэриие голожо, дахин хахалуулдагбди. Мүнөө тиимэ голодоһо гаргаха ябадал үзэгдэхэеэ болёо.

Хабарай тарилгын хүдэлмэридэ механизаторнуудай һаадгүйгөөр хүдэлхэ арга нүхэсэл олгогдонхой. Тэдэнэртэ полевой станууд түхеэрэгдэнхэй, халуун эдеэн саг үргэлжэ бэлдэгдэдэг, поли дээрэ абаашажа үгтэдэг.

Сеялкэнүүдые һаадгүйгөөр ябуулхын тула үрэһэ хордохо, ашаха, сеялкэнүүдтэ юулхэ ажал ехэтэй хүдэлмэри оньһожоруулагдаа. Үрэһэ хордодог бүтээсэ ехэтэй машина абаа һэмди. Мүн үрэһэеэ машинаар ашажа байха үедөө хордонобди. Сеялкэдэ үрэһэ хэхын тула хоёр самосвал автомашинада тусхай шнегтэй хоолой тааруулагдажа хэрэглэгдэнэ. Тиимэ хоёр түхеэрэлгэ худалдажа абаа һэмди. Гадна үрэһэ зөөлгэдэ хоёр «СК-3» комбайн ажаллана. Үрэһэ зөөдэг эдэ машинанууд баһал хоёр халаанда хүдэлгэгдэнэ.

Тракторнуудта уһа, түлишэ баһал буураздаа дээрэ хэгдэдэг гуримтай.

Эдэ бүгэдын ашаар манай механизаторнууд бүтээсэ ехэтэйгээр ажаллана. Жэшээнь, тракторист Доржо Цыреновэй агрегат халаан соогоо 35 гектарай орондо 42 га тарина. Эндэ ажалладаг сеялкэшэд Ухинов, Рыжков гэгшэд гурбан сеялкэдэ хоюулаа ябана. Мүн тракторист Бато-Мунко Мункуевай агрегат халаан соогоо баһал дүшөөд гектар таридаг юм.

Тиигэжэ колхознай эртынгээ тарилга хахадлаба. Наран сэсэг таригдажа үни дүүрээ. Мүнөө колхозой механизаторнууд шэниисээ майн 15—16 хүрэтэр тарижа дүүргэхэ хүсэлтэй. Тарилгада бэлдэгдэһэн газар яһала бии.

Тарилгын дүүрэхэлээр лэ ургасаяа хүнгэн борнойгоор борнойлхо гэжэ хараалан хайбди. Энэмнай буртаг үбһэнтэй тэмсэхэдэ ехэхэн туһа болохо ушартай.

П. ХАЙДАПОВ,
XX партсъездын нэрэмжэтэ колхозой түрүүлэгшэ.
Хяагтын управлени.

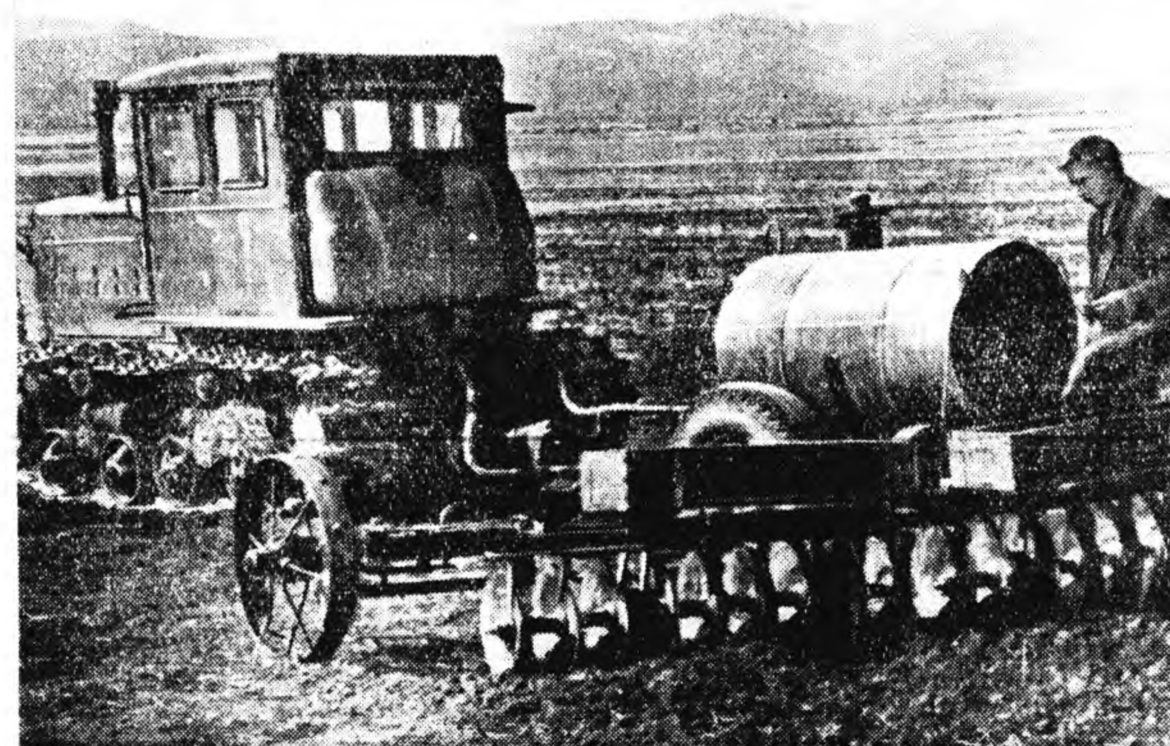

ИВАЛГЫН туршалга-үйлэдбэрилгын ажахыда хабарай тарилгын хүдэлмэри үргэн дэлисэтэйгээр ябажа байна. Эртэ үглөөнһөө эхилээд, үдэшын харанхы болотор хэдэн арбаад агрегадууд шэниисэ, горох, хара таряа, донник ногоо тарина. Мүнөө 2 мянга гаран гектар эртын ороohото ургамалнууд таригданхай.

Илангаяа хоёрдохи отделениин механизаторнууд эмхитэйгээр ажаллана. Трактористнууд нүхэд Суханов, Бурков гэгшэд халаан соогоо 35 гектар хүрэтэр хэрээһэлүүлэн тарина. Һүниндөө 14 трактор тарилга хэхэ газар бэлдэнэ. Механизаторнууд Василий, Анатолий Поповтон халаан соогоо 8—9 гектар газар элдүүрилнэ.

Энэ хабарнай баян ургаса абаха үндэһэ һуури табиха ушартай. Газарай хүрьһэндэ минеральна үтэгжүүлгэ ехээр оруулагдана. Механизаторнууд Иван Пурбуев, Геннадий Шунков гэгшэдтэ аммиагтай уһа хүрьһэндэ оруулха харюусалгатай даабари үгтэнхэй. Эдэнэр энэ шэдитэ уһаар 300 гаран гектар шанаржуулаад байнхай. Бүхыдөө тус ажахыда 480—500 гектар газар аммиагтай уһаар үтэгжүүлэгдэхэ юм. Мүн хүрьһэндэ аммиачна селитрэ, суперфосфат тараагдана.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: тракторист Геннадий **Шунков** аммиагтай уһа газарай хүрьһэндэ оруулхаяа бэлдээд байна.

А. Нагаслаевай фото-текст.

ЭРШЭ ТҮГЭСӨӨР

ХОРИ. **(Телефоноор абтаба).** Анаагай совхоздо 4 мянга гаран гектар газарта эртын тарилга хэгдээд байна. Тарилгын хүдэлмэриие илангаяа 1-дэхи фермын (эрхилэгшэнь нүхэр Цынгуев) механизаторнууд эмхи гуримтайгаар бүтээнэ. Эндэ түсэбэй ёһоор 1500 гектар эртэ таригдаха ургамалнууд хаягдаха байгаа. Мүнөө 1000 шахуу гектар шэниисэ, яарса таригданхай. Сагай уларилай дулаархатума эндэ хабарай тарилгын хүдэлмэри улам эршэдэнэ. Техникэшье һаадгүй, һайнаар хүдэлнэ.

Тарилгые эмхитэй һайнаар ябуулхын тулада механизаторнууд хоёр халаан боложо хүдэлдэг. Үдэртөө тарилгада ябаһан трактористнууд һүниин халаанда гаража, газар хахалдаг юм. Мүнөө нилээд ехэ газар тарилгада бэлэдхэгдэнхэй. Гадна, социалис мүрысөөе эршэ хүсэтэйгөөр ябуулхын зорилгоор совхозой дирекци, партийна комитет зохихо хэмжээ, хараалаа. Ажалай дүнгүүд согсологдожо, түрүүшүүлдэ дамжуулгын вымпелнүүд барюулагдаха болоно. Нигэжэ тарилгаяа богони болзор соо үнгэргэхые анаагайхид оролдоно.

Д. Дамдинов,
хүдөө бэшэгшэ.

ҮГЛӨӨ МҮНӨӨ ДҮҮРҮҮТЭЙ

Хабарай эхилһэнһээ хойшо ходо хүйтэн байжа, удаань саһан ехээр унажа, тарилгын хүдэлмэри манай колхоздо үлүүсэ һаатаа, эртүүр эхилхэ арга олдоогүй. Гэбэшье сагай уларилай наашаа хараһан сагһаа хойшо манай XXI партсъездын нэрэмжэтэ колхозой гурбан отделениин механизаторнууд нэгэ жэгдэ тарилгын хүдэлмэри хэжэ эхилээ һэн. Мүнөө алишье нютагуудтамнай эртын тарилга түлэг дундаа ябана.

Бүхы тракторнууд үдэр һүнигүй хоёр халаанда ашаглагдана. Механизаторнуудшье бүтээсэ ехэтэйгээр хүдэлнэ.

Отделенинүүдэй механизаторнуудай хоорондо дэлгэрһэн социалис мүрысөөндэ Мухар-Талын 2-дохи отделениин тракторна бригадаархин түрүүлжэ ябадаг. Тус коллективые бригадир Александр Николаевич Павлов хүтэлбэрилдэг. Тэрэ бригада 760 шахуу гектар эртын тарилга хэхэ түсэбтэй аад, тэрэнээ 500 гектарһаа үлүүлэнхэй. Эртынгээ тарилгые эдэнэр үглөө мүнөө дүүргүүтэй байна.

Трактористнууд Леонтий Шигин, Александр Афанасьев, Георгий Вишняков гэгшэд газар хахалагшадай дундаһаа, Хабир Шахиров, Иван Шурыгин тарилга хэгшэдэй дундаһаа габшагай ажалаараа онсо шалгарна.

Д. БАДАНОВ.
Улаан-Үдын үйлэдбэриин управлени.

ХАЛУУН ХАНИ БАРИСААНАЙ ҮЛЬГЭР ЖЭШЭЭ

ОАР-та нүхэр Н. С. Хрущев тон хүндэтэйгөөр айлшалһаар

...ИР, майн 9. ТАСС-ай тусхай ...респондентнэр Ф. Носов, С. ...ьев, В. Дуганов гэгшэд ... дамжуулба:

Советскэ правительствын толгойлогшо Н. С. Хрущев, ОАР-ай ...идент Гамаль Абдель Насер ...ай поездоор ОАР-ай ниислэл ...ир ерэбэ.

Н. С. Хрущевой, Гамаль Абдель ...рай хүндэлэлдэ баярай амар...гын үгэнүүдэй хэлэгдэхэнь ...ана. 21 ехэ буугаар нациин ... угтэн нэжэгэнээ. Перрон ... республиканска гвардиин ...ай харуул жагсаба. Ор... Советскэ Союзай, Арабуу... Нэгэдэмэл Республикын гү...й гимнүүдые дуулан гүй...ээ. Үхибүүд Н. С. Хрущевто, ...ой һамган Н. П. Хрущева... ...лаа сэсэгүүдые барюулаа. ...тскэ правительствын толгойлогшо ОАР-ай президенттэй ... угтаһан хүн зон тээшэ ...д. Н. С. Хрущев ОАР-ай ту...а нюурнуудтай, дипломати... түлөөлэлгэтэ эмхинүүдэй ...огшонортой, Совет посольство ба ОАР-та байдаг бусад ... эмхи зургаануудай хүдэл...эгшэдтэй хани халуунаар ...шалсаба.

...рай түмэр замай вокзал ...тскэ Союзай, ОАР-ай гүрэнэй ...аар, Н. С. Хрущевой, Гамаль Абдель Насерай портредүү..., «Хүндэтэйгөөр хүлеэнэбди, ...эхэ хани нүхэр!», «Эб найрамдалай түлөө тэмсэлшэ, түрүүлэгшэ Н. С. Хрущевые амаршалнабди!», «Никита Хрущевто үнэн зүрхэнэй амар мэндэ!» гэһэн бэшэгүүдтэй плакадуудаар шэмэглэгдэнхэй байба.

Вокзалай үмэнэхи үргэн ехэ талмай, вокзалай бүхы территори совет арадай түлөөлэгшые амаршалхаяа ерэһэн олон мянган каирайхидаар дүүрэн.

Ээрхэг түримхэй доботолгын хүндэ хүшэр сагта египет арадта туһалһан, мүн Асуанай үндэр хаалта бариха хэрэгтэ туһалжа байгаа Советскэ правительствын толгойлогшо Н. С. Хрущев ОАР-ай ниислэл хото ерэбэ гэһэн Каирай радиогой дамжуулга таһалгаряагүй зэдэлнэ.

* * *

СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ Н. С. Хрущев Арабуудай Нэгэдэмэл Республикын президент Гамаль Абдель Насэртэ майн 9-дэ орожо уулзаа. Н. С. Хрущев Г .А. Насер хоёр хани халуунаар хөөрэлдөө.

«Ожерелье Нила» гэжэ Арабуудай Нэгэдэмэл Республикын дээдэ ордениие Н. С. Хрущевто Гамаль Абдель Насер мүн лэ энэ үдэр Абдин гэжэ ордон соо баяр ёһололой оршон байдалда барюулаа.

Орден барюулхадаа президент Насер нигэжэ хэлээ. Эб найрамдалай, ОАР-ай болон Советскэ Союзай арадуудай хоорондын хани барисаа бэхижүүлгын аша туһада зорюулан, Н. С. Хрущевой хэһэн ажал ябуулгые ОАР-ай арадай болон правительствын үндэрөөр сэгнэһэнэй тэмдэг, манай оронуудай хоорондо тогтоһон хани ёһоной холбоо барисаанай тэмдэг болгон ОАР-ай энэ дээдэ орден хүлеэн абахыень Н. С. Хрущевые би гуйнаб.

Дээдэ хайрые хүлеэн абахадаа, Н. С. Хрущев нигэжэ мэдүүлээ:

«Ожерелье Нила» гэжэ ОАР-ай дээдэ орденоор намайе шагнажа, тон ехээр хүндэлһэнэйтнай түлөө манай хүндэтэ хани президент Гамаль Абдель Насер, Танда, баясхалан хүргэнэб. Энэ шагналаараа манай совет арадые, манай правительствые хүндэлбэ гээшэт. Энэ шагнал Танай ороной арадай Советскэ Союзда аха дүүгэй мэдэрэлтэйгээр хандадагые элирхэйлһэн ябадал болоно.

Манай оронуудай хоорондохи хани барисаа, харилсаа холбоо бэхижүүлхын тулада би бүхы хүсэ шадалаа зорюулхаб.

Ехээр хүндэлһэнэйтнай түлөө; дээдэ хайрын түлөө Танда үшөө дахин үнэн зүрхэнэй баясхалан хүргэнэб.

Н. С. Хрущев президент Насерай гарые шангаар барина.

— Манай оронуудай хоорондохи хэтэ мүнхын хани барисаан! —гээд президент хэлээ.

— Хэтэ мүнхын хани барисаан!—гээд Н. С. Хрущев харюусаһан байна.

Орден барюулгын ёһололой болоходо араб талаһаа—республикын гүрэнэй хүтэлбэрилхы ажал ябуулагшад, советскэ талаһаа ОАР-та аяншалгадань Н. С. Хрущевтой суг ябалсадаг хүнүүд байлсаа.

Ордоной барюулагдахада, мүн Г. А. Насер Н. С. Хрущев хоёрой үгэ хэлэхэдэ ёһолол дээрэ байһан бүхы хүнүүд нэрьесэ альга ташаа.

Үдэшэнь ОАР-ай президент Гамаль Абдель Насер Абдин гэжэ ордон соо обед хэжэ, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ Н. С. Хрущевые хүндэлөө.

* * *

КАИР, майн 10. (ТАСС). СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ Н. С. Хрущев, тэрээнтэй хамта ябалсаһан хүнүүд үдэрэй һүүлшын хахадта Каиртахи национальна музей болон исламска искусствын музей ошожо хараба.

Президент Гамаль Абдель Насер, ОАР-ай нэгэдэхи вице-президент маршал А. Х. Амер, соёл культурын, информациин, национальна хүтэлбэриин асуудалнуудаар премьер-министрэй орлогшо М. А. Хатем Н. С. Хрущевтой хамта музей ошожо харалсаба.

Совет айлшад национальна музей соо Египедэй эртэ урдын памятнигуудтай танилсаа.

Культурын министерствын эртэ урдын хэрэгүүдэй департаментын директор д-р Анвар Шукри тайлбари үгөө.

Н. С. Хрущев болон президент Насер музейн экспонадуудые хараһанайнгаа һүүлээр хүндэтэ айлшадай дэбтэр соо гараа табяа.

«Танда баяр баясхалан хүргэхыем зүбшөөгыт. Эндэ ехэ һонирхолтой байгаа. Сагаймнай бага байһан дээрэһээ эндэ харуулагдаһан Египедэй эртэ урдын культурын памятнигуудтай тодорхойгоор танилсажа шадахагүй байһанаа ехээр шаналнабди. Ехэл һонин байгаа даа. Үшөө дахин баярые хүргэнэб» гээд, Н. С. Хрущев эндэһээ мордоходоо хэлэбэ.

Айлшад исламска искусствын музей соо мусульманска соёл культура болон искусстватай танилсаа. Тус музейн директор д-р Махрис тайлбари үгэһэн байна.

Н. С. Хрущев, президент Насер музей хаража дүүргээд, хүндэтэ айлшадай дэбтэр соо гараа табиба. Һонирхолтой тайлбари үгэһэнэйнь түлөө баярые хүргөөд, Н. С. Хрущев: «Эндэтнай соёл культурын ехэ баялигууд суглуулагданхай»,—гэжэ хэлээ.

* * *

КАИР, майн 11. (ТАСС-ай тусхай корр.). СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ Никита Сергеевич Хрущев Арабуудай Нэгэдэмэл Республикын президент Гамаль Абдель Насер хоёрой хоорондохи хөөрэлдөөнүүд майн 10-да Кубын ордон соо эхилбэ. Хани ёһоной, үнэн зүрхэнэй оршон байдалда үнгэрһэн хөөрэлдөөнэй үедэ Советскэ Союз Арабуудай Нэгэдэмэл Республика хоёрой хоорондохи харилсаае саашадань хүгжөөхэ, бэхижүүлхэ асуудалнуудаар, мүн уласхоорондын шухала асуудалнуудаар, тэрэнэй тоодо Дүтын зүүн зүгэй байдалда хамаатай асуудалнуудаар һаналаа абалсаа.

СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ Н. С. Хрущев ОАР-ай президент Гамаль Абдель Насер СССР ОАР хоёрой хоорондо аха дүү ёһоной хани барисаан, үрэ ехэтэй харилсаан тодхоогдоо гэжэ сэдьхэлээ ханангаар тэмдэглээд, бүхы арадуудай эб найрамдалта, аюулгүй байдалай аша туһада энэ харилсаагаа саашадань хүгжөөхэ, бэхижүүлхэ байһан тухай мэдүүлээ.

Н. С. Хрущевой Арабуудай Нэгэдэмэл Республикада аяншалга хадаа хоёр оронуудай хоорондо тогтонижоһон заншалта хани барисаае бэхижүүлхэ хэрэгтэ туһа хүргэнэ. Энэ хани барисаае Арабуудай Нэгэдэмэл Республика тон ехээр сэгнэдэг юм гээд президент Гамаль Абдель Насер онсолон тэмдэглээ.

Совет-арабска харилсаа бэхижүүлхэ хэрэгтэ, арадуудай хоорондо эб найрамдал, хани барисаа бэхижүүлхэ зорилготой хараа шугамые бэелүүлхэ хэрэгтэ ОАР-ай президент Гамаль Абдель Насерай үүргые Советскэ Союзда үндэр дээрэ сэгнэдэг юм гээд Н. С. Хрущев тэмдэглэбэ.

* * *

КАИР, майн 11. (ТАСС). Арабуудай Нэгэдэмэл Республикын залуушуулай спортивна ехэ һайндэр Каирай стадион дээрэ үсэгэлдэр үдэшэ эхилээ. Стадион дээрэ суглараһан хүнүүд президент Насер СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ Н. С. Хрущев хоёрой эндэ ерэхэдэнь нэрьемэ альга ташалгаар угтаа. Гамаль Абдель Насер болон Н. С. Хрущев эндэ үгэ хэлээ. Һүүлдэнь Арабуудай Нэгэдэмэл Республикын эдир хүбүүд, басагад олоной хабаадалгатай спортивна наадануудые харуулаа.

ОНЬҺОЖОРУУЛАГДАҺАН БРИГАДА— УҺАЛАГДАДАГ ГАЗАРАЙ ЭЗЭН

А. МОДОГОЕВ, КПСС-эй Буряадай обкомой нэгэдэхи секретарь

Манай республикын эрхэ байдалда газар уһалха гээшэ хүдөө ажахын үйлэдбэриие саашадань хүгжөөхэ шухала асуудалнуудай нэгэниинь мүн. Юрэдөө һүүлэй арбан жэлэй туршада гансахан лэ жэл — 1959 он — гандангн бэшэ байһан.

Республикын колхоз болон совхозууд шинг нойто бариха зорилгоор саһа тогтоохо, тошон халяаха гэхэ мэтэ мэдээжэ аргануудые хэрэглэдэг һэн. Теэд сагай улариһаа дулдыдангүй тогтууритай баян ургаса абалгые энэмнай үшөөл хангажа шаданагүй. Ехэхэн газар уһа гаргажа ундалуулха хэрэгтэй болоно.

Республикымнай газар дээгүүр томо, жэжэ олон гол горхонууд урдадаг. Эдэ гол горхонууд дээрэ колхоз, совхозууд мүнөө үедэ газар уһалха хаалта боолтонуудые бариха хүдэлмэри хэнэ. Илангаяа Никита Сергеевич Хрущевой газар уһалха хэрэгтэ шэнэ газар хахалһантай адляар хандаха гэжэ дурадхаһанай һүүлээр энэ хүдэлмэри үргэнөөр дэлгэрһэн байна. Бүри 1962 оной һүүл багаар республикын 59 колхоз, 23 совхоз 170 мянга гаран гектар тарялан, сабшалан уһалха барилгануудтай болоод байгаа. Зүгөөр уһалууриин ехэнхи барилганууд тарялан, сабшалангые имагтал хабарай һайрамай үеэр уһалхаар бүтээгдэнхэй. Тиик хабартаа тарилгын урда тээ нэгэ дахин уһалхадашье һайн ургаса абтадаг гэжэ дүй дүршэл харуулна. Хэрбээ 2—3 дахин уһалжа, тарялан, сабшалан утэгжүүлээд байбал, хуурай газарайхиһаа 2—3 дахин ехэ ургаса абтадаг.

Жэшээнь, республикын мелиоративно-туршалгын станциин дүнгөөр харахада, 12 жэлэй туршада уһанай газарые нэгэ удаа ундалуулхада хуурай газарайхиһаа эды шэнээн ехэ ургаса абтаа гэбэл: ороohо таряан —5,6 центнер, хартаабха — 44 центнер, саахарай свёкло —114 центнер. Баргажанай сорто-туршалгын участок газараа хоёр дахин уһалжа, гектарай 35 центнер хүрэтэр шэниисэ абадаг; Ивалгын туршалгын станци газараа хоёр дахин уһалжа, утэгжүүлгэ хэрэглэнгүйгөөр гектарай 28 центнер ургаса абана. Хяагтын үйлэдбэриин управлениин «Родина» колхоз 1963 ондо нэгэ поли дээрэһээ гектарай 30,4 центнер таряа хуряагаа.

Тиигэбэшье мүнөө хүрэтэр тарялан, сабшалан уһалха арга боломжонуудай гүйсэд хэрэглэгдээгүй байһаниинь гэмшэлтэй. 1963 ондо уһалагдадаг таряалангай хахадынь лэ ундалуулагдаа һэн. Энээнэй гол шалтагааниинь юун байгааб гэхэдэ, уһанай газар эзэгүй байгаа бшуу. Партиин обком, республикын Министрнүүдэй Совет иимэ байдалые эрид буруушаажа, уһалагдадаг тарялан, сабшалангые эрид һайнаар ашагладаг болохо эрилтэ табяа.

Хүдөө ажахын үйлэдбэриие ашаг ехэтэйгээр хүгжөөхэ гэһэн КПСС-эй ЦК-гай февралиин Пленумэй шиидхэбэри бодото ажалаймнай программа болонхой. Мухар-Шэбэрэй үйлэдбэриин управлениин колхоз, совхозуудай үүсхэлээр уһанай газарые үргэдхэхэ, тэрэниие һайнаар ашаглаха гэһэн мүрысөөн дэлгэрбэ. Бүри энэ жэлдэ управлениин ажахынууд уһалагдадаг тарялан, сабшалангаа 1754 гектараар үргэдхэхэнь. Тэдэнэр иимэ зорилго урдаа табяа: ороohо таряанай ургаса гектарай 21 центнертэ, силостэ орохо кукурузын ургаса 400, овощ—200, уһалагдадаг сабшалангай гектар бүриһөө 18 центнер үбһэ абаха.

Мухар-Шэбэрэй управлениин колхоз болон совхозуудай ажалшадай үүсхэлые КПСС-эй обкомой бюро дэмжэһэн байна. Мүн энэ үүсхэлые уһалагдадаг газартай бүхы колхоз, совхозууд дэмжээ бэлэй. Ойрын жэлнүүдтэ республика дотороо уһанай газарые 300 мянган гектар хүрэтэр үргэдхэхэ, тэрэ тоодо уһалагдадаг таряалангые 80—100 мянган гектарта хүргэхын түлөө областной партиина организаци тэмсэхэ байна. Колхоз болон совхозууд уһалагдадаг газартаа эгээн үнэ сэнтэй, баян ургасатай ургамалнуудые: шэниисэ, хартаабха, саахарай свёкло, кукуруза тариха; тэрэ газартал республикымнай абаһан бүхы минеральна утэгжүүлгэ хэрэглэгдэхэ юм.

Уһалагдадаг газарые эзэтэй болгохо зорилгоор байгша ондо партиина организацинуудай үүсхэлээр бүхы ажахынуудта оньһожоруулагдаһан тусхай бригада, звенонууд эмхидхэгдээ. Хабарай уһалалга, газар хахалалга, тарилга, ургасын хойноһоо харууһалгаһаа эхилээд, ургаса хуряалга хүрэтэр хэгдэхэ бүхы хүдэлмэриие дүүргэхээр хэрэгтэй техникэ эдэнэртэ үгтэнхэй.

Бүхыдөө республика доторнай тиимэ 720 бригада, звено эмхидхэгдэнхэй. Тэдэнэй олонхинь бүри үбэл байхада бүридхэгдэжэ, мүнөө нилээд хүдэлмэри хэнхэй. Механизаторнуудай хүсөөр уһалууриин 66 гидротехническэ жиир барилганууд бүтээгдэж, 204 тиимэ түхеэрэлгэ заһабарилагдаа, 41 түхеэрэлгэ шэнээр баригдажа байна, уһалууриин ханаабууд заһабарилагдана. Майн 1-нэй байдалаар тусхай бригада, звенонууд уһалууриин системээр ерэһэн һайрамаар, уһа бүлэдэг нүүдэл станцинуудаар 19 мянга гаран гектар тарялан, 40 мянга гаран гектар сабшалан уһалһан, нилээд ехэ тошон халяаһан байна. Тэрэ мүльһэн даамайгаар хайлажа, тарялан, сабшалан ундалуулха; тарялан дээрэ 370 мянган тонно шэбхэ гаргагдаа.

Жэшээ болгон Сэлэнгын совхозой бригада хүдэлмэреэ яажа эмхидхэнэб гээд хараябди. Тэрээндэ 1300 ... уһанай газар даалгагданхай. Бригадые инженер-мелиоратор нүхэр Гусев хүтэлбэрилнэ. Тэрэ бригадынгаа бүхы гэшүүдые газар уһалалгын мэргэжэлдэ һургаа. Бригада түрүүшүүлтэй зэргэ тарялан дээрээ нютагай утэгжүүлгэ гаргажа дүүргээд, газараа эмхитэйгээр уһалжа байнхай.

Мүн Мухар-Шэбэрэй управлениин «Дружба» колхозой нүхэд Синицын, Цоктоев гэгшэдэй тусхай звенонууд, Зэдын управлениин XX партсъездын нэрэмжэтэ колхозой нүхэр Григорьевой звено, Улаан-Үдын үйлэдбэриин управлениин «Улаан Оронго» колхозой нүхэр Кишиктуевай звено болон бусад һайнаар ажаллана.

Уһанай газар дээрэ мүнөө механизаторнууд болон газар уһалагшад шиидхэхы хүдэлмэрилэгшэд болонхой. Үбэлдөө тэдэнэр мэргэжэл шадабаряа дээшэлүүлээ. Уһанай ажахын мэргэжэлтэдэй хүсөөр 1500 хүн газар уһалагшадай семинарта һуража гараа. Хяагтын мелиоративна техникумэй дэргэдэ мелиораторнуудые бэлдэхэ курса эмхидхэгдэһэн байха юм.

Олонхи ажахынуудта уһалагдадаг таряалангай газарта агропаспортнууд зохёогдожо дүүрэнхэй. Уһалагдадаг газарта таригдаха бүхы ургамалнуудые ургуулха түрүү агротехникэ технологическа картанууд дээрэ харуулагданхай.

Уһанай газар дээрэ һайн шанартайгаар хүдэлхөөр хүнүүдые урмашуулхын тула ажалай һайн түлбэри тогтоогдонхой. Бригада болон звенонуудай гэшүүдэй ажалай түлөөһэн абтаһан ургасаһаа болохо байна. Гэхэ зуура, саг соонь һайн шанартайгаар уһалха гээшэ бүхы хэрэгые шиидхэхэ байһаниинь хараада абажа, тэрэнэй түлөө хүнүүдые урмашуулха гэжэ КПСС-эй обком, республикын Министрнүүдэй Совет дурадхаһан байна.

Уһалагдадаг газараа саашань үргэдхэхэ, тэндэһээ баян ургаса абаха талаар республикын колхоз, совхозууд ехэхэн түсэб хараалаанхай. Тоолоод үзэхэдэ, нэгэ-хоёр жэлэй туршада бидэнэр уһалагдадаг газарһаа зургаа — зургаа хахад миллион пүүд таряа, 1970 ондо— 10 миллион пүүд хүрэтэр абаха аргатай байнабди. Энэмнай 3—4 жэлэй урда тээ республикымнай бүхы таряалан дээрэһээ абадаг ургасатай адли байна бшуу. Ороohо таряанһаа гадна уһалагдадаг газарнай бага бэшэ хартаабха, овощ, саахарай свёкло, силостэ орохо кукуруза үгэхэл.

Тиин республикымнай хүдөө ажахын гол һалбари мал ажал, нэн түрүүн хони үсхэбэрилгэ болоно. Энэ һалбари хүгжөөхэ арга боломжомнай ехэ. Хэдэн зуу мянган гектарта нэмжыһэн сабшалангай, бэлшээриин газартайбди; теэд энэмнай уһагүй дээрэһээ тон багаар ашаглагдана. Тиимэһээ ойрын жэлнүүдтэ үшөө 400 мянгаад гектар сабшалан, бэлшээри уһалагдадаг болгохоор хараалнабди. Энэмнай тэжээл абалгые эрид дээшэлүүлжэ, тэрэнэй ашаар хонидой тоо 2,5 миллиондо хүргөөд, жэлдээ 5 мянган тонно хүрэтэр ноохо, 15—20 мянган тонно хониной мяха нэмэжэ абаха арга олгохо гээшэ. Гэхэтэй хамта, ... налхи газарнай бага бэшэ, ... хатааха хэрэгтэй болоно.

Уһанай ажахые үргэдхэхэ ... хараалһан энэ ехэ түсэбөө бе... хэдэмнай РСФСР-эй Хүдөө ах... продуктнуудые үйлэдбэрилхэ б... лэдхэхэ министерствын болон ... планай туһаламжа хэрэгтэй. ... гансахан капитальна бари... мүнгэ зөөри һомолхо тухай ... дэнэ бэшэ, мүн уһалууриин с... мэнүүдэй барилгада, малай ... ри эмхидхэлгэдэ, намаг хат... хэрэгтэй техникэ үгэхэ, мүн ... уһалха мүнөө үе сагай маши... дые, нэн түрүүн уһа сасадаг т... рэлгэнүүдые үгэхэ тухай ха... Иимэ түхеэрэлгэнүүдгүйгөөр ... совхозууднай энэ ехэ газар... далуулжа бирахагүй байна ... Маанадай тоолоод үзэхэдэ, ... гэдэдэ хэтдэһэн гаргаша ойрын ... 5 жэлэй туршада харюулагд...

КПСС-эй ЦК-гай февралиин ... нумэй шиидхэбэринүүдые ... дээрэнь бэелүүлэн, Буряад ... хүдөө ажахын хүдэлмэрилэгш... ри 1964 ондо поли болон ферм... дэйнгээ ашаг үрые эрид ехэд... энээнэй ашаар Эхэ орондоо ... ехэ ороohо таряа, мяха, ноохо, ... болон газар таряалангай, мал... лай бусад продуктнуудые ... ехээр үгэхын түлөө бүхы хүсэ... далаа элсүүлжэ байна.

(«Сельская жизнь» газ... 1964 оной майн 8-... номерһоо абт...)

ТАЛЫН МАРШРУДААР

ХАБАР. Тарилга эхилээ. Сүлөөгүй үе. Поли дээрэ гараһан механизаторнуудай ажаһуудалай эрилтэнүүдые бүрин хангахын тулада ямар түсэбтэйбта, юу хэжэ байнабта гэһэн асуудалтайгаар хэдэн хүтэлбэрилэгшэдтэ хандабабди.

Буркоопсоюзай худалдаа наймаанай управлениие даагша С. М. БАЖЕНОВ:

Поли дээрэ ажалладаг хүнүүдтэ шухала эд бараа, хэрэгсэл, эдеэ хоол саг соонь абаашаха хэрэгтэй ха юм. Үшөө март һара соо бидэ аймагуудтахи бүхы сельпонуудта хүдөө ажахын эд хэрэгсэл, резинэ сабхи, комбинезон, тооһондо үмдэхэ нюдэнэй шэл эльгээһэн байхабди. Радиоприёмнигуудшье олоор абаашагдаһан байха.

Мүнөө үедэ республика доторнай 83 автолавка хүдөөгэй дардам харгыгаар табилуулна. Бүхы кооператорнууд Баргажанай аймпотребсоюзай автолавкын жолоошон-наймаалагша Михаил Зайнулович Кашанов шэнгеэр ажаллахые эрмэлзэнэ. Теэд Кашанов юугээрээ суурханхай юм гээд асуужа болохот. Энэ нүхэрнай ажалшадта эд бараа саг соонь, тэдэнэй захилаар асархаһаа гадна, автолавкын мэдэлэй наймаалагшагүй ларегуудые полевой стануу дээгүүр нээхэ, тэрэнээ хэрэгтэй эд бараа, хэрэгсэлээр хангажа байдаг.

Аймагуудай худалдаа наймаанай хүдэлмэрилэгшэдтэ туһалалсаха Буркоопсоюзай олохон хүдэлмэрилэгшэд хүдөө нютагуудта һаяар гарахань.

Кабанскын промкомбинадай директор В. А. КАРБАИНОВ:

Майн нэгэнэй һайндэрые кабанскынхид бураздаа дээрээ угтаһан байха. Тэдэниие һайнаар хангахын тула манай нүүдэл мастерской шэнэ маршрудаар ябажа эхилбэ. Нүүдэл мастерскойдомнай оёдолшон, сабхишан, парикмахер, фотограф ябалсана. Тэдэнэр Кабанскын, Байгалай совхозуудай һуурин, тосхон, отара, гүүртэнүүдээр ябана. Хамагай түрүүндэ хэнэйшье мэдэһээр, нүүдэл мастерскоймнай полевой стануудта ошожо, тарилгашадай хэрэглэмжэ, эрилтэнүүдые хангадаг.

Елена Зубкова Баргажанайнгаа совхоз соо эрхим тугалшан гэжэ суурхаһаар унинэй. Мүнөө энэ нүхэр 30 тугал харууһалжа байна. Тугалнуудаа гол түлэб хэмэл аргаар буйлуулһан һүөөр тэжээжэ, тус бүриин шэгнүүрые сүүдхэ бүхэндэ 800—850 граммаар нэмээнэ. Тэрэнэй түлжүүлжэ байһан нёдондо намар октябрь, ноябрь соо гараһан 7—8 һаратай болоошодынь тус бүридөө 260—280 килограмм хүрэтэр татана.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: тугалшан Елена Зубкова.

М. НАМЖИЛОВАЙ фото.

ЭЗЭНИИНЬ ОЛДОО

Урдань Суулгын совхозой тахяагай фермэдэ ажалынь муугаар эмхидхэгдэдэг, үндэгэ тушааха түсэбынь дүүргэгдэдэггүй байгаа. Тиигээд байхадань зарим хүнүүд тахяагайнь үүлтэр муутай дээрэһээ иимэ ушар үзэгдэнэ гэлсэгшэ һэн.

Теэд хамаг юумэн гансал ажал хүдэлмэриһөөнь дулдыдаһан байгаа бшуу. Үнэн сэдьхэлээ табингүйгөөр хүдэлхэдэ хаанаһаа үндэгэн абтахаб! Харин эндэ совхозой түрүү ажалшадай нэгэн Бато Базаров фермые даагшаар томилогдожо, тэрэнэй ороһон үдэрһөө эхилээд ажал хэрэгынь урагшатайгаар ябана.

Энэ хүн ямар хүдэлмэри ябуулааб? Нэн түрүүн ажалай гурим наринаар сахигдадаг болоһон байха юм. Тэрэнэй урда тээ фермэдэ хүдэлдэг хүнүүд ажалдаа эртэ гарахаяашье мэдэдэггүй, ямаршье хэм үгыгөөр тахяануудые эдеэлүүлдэг байһан. Тиимэ журам эбдэхэ ябадал усадхагданхай. Гадна нүхэр Базаров ажал дээрэ түрүү онол аргануудые хэрэглэжэ шадана. Тахяануудта витамин ехэтэй, мүн минеральна тэжээл хододоо эдюулжэ байдаг. Байрануудынь үдэр бүхэндэ сэбэрлэгдэнэ. Тиигэжэ харууһалхадань тахяанууд олоороо үндэгэлдэг болонхой.

Үшөө тиихэдэ дальбараанууд урдань ондоо хүнэй гараар дэгжээгдэжэ, энэ фермэдэ тушаагдадаг, үхэл гарзада оруулагдадаг байгаа. Үнгэрһэн жэлдэ абтаһан бүхы дальбараануудаа тахяашад өөһэдөө харууһалжа дэгжээгээ. Фермэ дээрэ үбэлдөө гидропонно аргаар ногоо ургуулагдажа, шубуудта үгтөө. Шубуушад бултадаа һайнаар ажалладаг. Ахалагша шубуушан Дарима Шагдарова, Мария Сутурина, Анна Додонова гэгшэд оролдосо үүсхэлээ гарган хүдэлнэ.

Мүнөө тус фермэдэ 5 мянган тахяа харууһалагдана. Гурбан һарын туршада 73 мянган үндэгэ тушааха даалгабаряа үлүүлэн дүүргээ гэхэ гү, али хамта 74 мянган үндэгэ гүрэндэ тушаагдаа.

Л. Луговской.

Мухар-Шэбэр.

ТУГАЛНУУДЫЕ ЯМАР САГТА АБАХАДА ҺАЙН БЭ?

МЭРГЭЖЭЛТЭДЭЙ ТУРШАЛГА

Эбэртэ бодо малай түлнүүдые ямар сагта абажа түлжүүлхэдэ өөдэргэн һайн байдаг бэ? Энэ асуудалаар бидэнэр һонирхожо, зарим тэды хүдэлмэри ябуулһан байгаабди. Үшөө 1958—1959 онуудта Түнхэнэй аймагай «Восточные Саяны» колхозой хоёрдохи фермэдэ шэнжэлхы хүдэлмэри хэгдээ һэн.

Иимэ хүдэлмэри ябуулхынгаа урда тээ малые наһа зүһөөрнь илгажа, ямараар харууһалагдажа байһыень тодорхойлһон байгаабди. Эндэхи үнеэд нютагай үүлтэрэй, 280—350 килограмм шэгнүүртэй, тиимэ үнеэнһээ жэлдээ дунда зэргээр 1100—1200 килограмм һүн һаагдадаг байгаа. Түлнүүдынь ехэнхидээ үбэлдөө, мүн хабарай һаранууд абтадаг, тугалнууд 6 һаратай болотороо эхэһээ амяарлагдан түлжүүлэгдэдэг һэн.

Байдалыень шэнжэлхын зорилгоор ямар үедэ абтаһаниинь хаража хоёр бүлэг тугалнуудые абаад, амяарлан байлгадаг болообди. Нэгэдэхи бүлэгтэнь декабрь—январь һаранууд абтаһан 20 тугал (тэрэнэйнь 10 эрэ), хоёрдохи бүлэгтэнь апрель—май һаранууд түрэһэн баһал эды тугалнууд харууһалагдаа. Үбэлэй тугалнуудай шэгнүүр дунда зэргээр түрэһэн удаагаа: эмэнүүдынь 22,9, эрэнүүдынь 24 килограмм, хабар түрэһэн тугалнууд 20,3—22 килограмм татаһан. Эдэ тугалнуудые хойшодоо 6 һаратай болоторнь һара бүридэ, мүн 9, 12, 18, 24 һаратайдань шэгнэжэ үзэһэн байгаабди. Энэ хугасаа соо туршалгада байһан тугалнууд бэшэ тугалнуудһаа ямаршье ондоо байдалда байлгагдаагүй, харин бултадаа сугтаа харууһалагдажа байгаа. 6 һаратай болоторнь нэгэ тугалда (үбэл түрэһэндэнь) 200 килограмм тоһолиг һүн, 425 килограмм машиндагдаһан һүн, 200 килограмм үбһэн, 170 килограмм шэмэтэ тэжээл, 96 килограмм концентрат—бүхыдөө 379 килограмм тэжээлэй единицэ гаргашалагдаа. Хабар түрэһэн тугалнуудта үбһэнэй зүйл 100 килограмм багаар үгтэһэн, шэмэтэ тэжээл үгтөөгүй һэн. Тэдээндэ бүхыдөө 258 килограмм тэжээлэй единицэ гаргашалагдаа. Тиихэдэ үбэлэй тугалнуудта набшаһата тэжээл эдюулэгдээ.

Иимээр эдеэлүүлэгдэжэ харуулагдаһан тугалнууд шэгнүүрээ ондо ондоогоор нэмэһэн байба.

Тугалнууд түрэһэн сагһаа эхилээд, 6 һаратай болотороо тус бүридөө 89—94 килограммаар нэмэһэн байна. Тиихэдэ үбэлэй тугалнууд хабарайхида орходоо шэгнүүрээ ехээр нэмэһэн байха юм. Энээнтэй хамта, үбэлэй тугалнуудта тэжээл ехээр гаргашалагдаа. Жэшээлхэдэ, үбэлэй сагта харууһалагдаһан түлнүүдэй нэмэлтэ шэгнүүр килограмм бүридэ 3,9, хабарай үедэ абтаһан тугалнуудта —2,8 кг. тэжээлэй единицэ гаргашалагдаа.

Тиихэдэ тугалнуудай 6 һараһаа эхилээд, жэлтэй болотороо шэгнүүрээ ямараар нэмээһэниiень хараябди.

Үбэлэй тугал 6 һаратайһаа жэлтэй болоод байхадаа шэгнүүрээ дунда зэргээр 63,8 килограммаар нэмээгээ. Харин тэрэ үедэ хабарай тугалнууд 3,6 килограммаар шэгнүүрээ хороогоо.

Юун дээрэһээ иимэ байдал үзэгдэнэб? Үбэл абтаһан тугалнууд 6 һараяа хүсэжэ, зунай ногоон дээрэ гарана. Тиигээд һайса бэежэнэ ха юм. Зүгөөр хабарай тугалнуудай эгээл бэежэхэ үедэ үбэлжэлгын эхин дайралдадаг, тиимэһээ хүсэд һайжаржа шаданагүй.

12 һараһаа дээшэ болоһон тугалнуудай шэгнүүр баһал ондо ондоогоор харагдана. Шалгахада үбэл түрэһэн тугалнууд хоёр наһатай болоходоо 182 килограммһаа 287 килограмм хүрэтэрөө нэмэһэн байба. Хабарай тугалнууд энээндэ орходоо багаар — 97 килограммһаа 178 килограмм болотороо шэгнүүрээ дээшэлүүлээ.

Тиигээд хабар түрэһэн тугалнууд 22 һаратай болоод байхадаа, хоёр жэлтэй болоһон үбэлэй тугалнуудһаа бүри ехэ тэжээл эдиһэн байшоо. Хэрбээ үбэл түрэһэн тугалнуудай 2[...] рада шэгнүүрээ 263,9 килогр[...] нэмээһэн, тэрэнэй килограмм б[...] 3,8 килограмм тэжээлэй ед[...] гаргашалагдаһан байбал, хабар[...] галнууд 22 һаратай болотороо [...] килограммаар нэмээд, тэрэнэй[...] лограмм бүридэ 6,2 килограм[...] жээлэй единицэ гаргашалагдаа. [...] ушарһаа орой абтаһан түлнүүд[...] ёр дахин ехэ тэжээл гаргашалаг[...] болоно. Хабарай тугалнууд [...] шээр бага тэжээл дээрэ байлг[...] шье һаа, үбэлжэлгэдэнь т[...] ехээр гаргашалагдаа ха юм.

Энээн дээрэһээ иимэ тоол[...] хэмээр. Үбэлдөө, хабар эртэ аб[...] тугалнууд хабар оройтожо аб[...] мүн зунай сагта гараһан тугал[...] орходоо түргөөр түлжэнэ. [...] түлнүүдэй шэгнүүр жэлтэй б[...] байхадаа 182,2 килограмм [...] гэхэ гү, али нүгөөдэһөө 85 кило[...] маар ехэ байдаг. Тэрээнһээ [...] январь—февраль һарын туга[...] 24 һараяа хүсэхэдөө 280 кило[...] шэгнүүртэй болоно бшуу.

Тэжээлэй талые харахада [...] сагта абтаһан тугалнуудта хоё[...] хин шахуу бага тэжээл гаргаш[...] дана. Үбэлэй тугалнууд һайса б[...] жэ абаһан хойноо зунай бэлшээ[...] гарана ха юм.

Энэ арга малай ашаг шэмэ[...] гадашье һайнаар нүлөөлнэ. [...] бээ ажахынууд тугалнуудые [...] сагта, хабар эртэ абадаг болоо[...] һү һаалгаяа 15 процент х[...] дээшэлүүлхэ аргатай.

К. МУНКО[...]
хүдөө ажахын институ[...]
доцент, хүдөө ажах[...]
эрдэмэй кандидат.
Б. БАДМА[...]
зоотехн[...]

Кукуруза тариха саг ойртожо, оньһожоруулагдамал звеногой механизаторнууд бүхы юумээ зэһэнэ. ЗУРАГ ДЭЭРЭ (зүүн гарһаа): Сэлэнгын Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой кукурузашад Токтохо Тободоев, Бабасан Раднаев гэгшэд сеялкээ үшөө дахин шалган хаража байна.

С. КЛИМОВЭЙ фото.

ҮТЭГЖҮҮЛГЭ БҮХЭН УРГАСАДА ЯМАРААР НҮЛӨӨЛНЭБ

Энээниие уншаад ажалдаа хэрэглы[...]

Үтэгжүүлгэ хэзээдэшье ургамалай тэжээл байдаг гээшэ гү? Яаха аргагүй. Үтэгжүүлгые газарай хүрьһэнэй «витамин» гэжэ дэмы нэрлээлгүй ёһотой даа.

— Табигдаһан энэ асуудал удхынгаа талаар яаха аргагүй шухала байна,— гээд СССР-эй Наукануудай академиин ургамалнуудай физиологиин институдай профессор З. И. Журбицкий манда хэлэбэ.— Бидэнэр ургамалнуудай эрилтэдэ анхаралтайгаар хандажа, тэдэнэй һайнаар ургаха гүйсэд арга нүхэсэл байгуулхые оролдодогбди. Гэбэшье абтаха ургасынь хэмжээе газарай хүрьһэндэ оруулха утэгжүүлгын хэмжээнтэй холбодоггүйбди. Ажахыгаа ашаг ехэтэй болгохын тула газарай хүрьһэнэй ямар үрэжэлтэйе тооложо һураха хэрэгтэй.

Ажал хэрэгээ ёһотой һайнаар хүтэлдэг таряашан хүн ямар ургамалда хэды шэнээн тэжээлэй хэрэгтэй болодог байһыень мэдэжэ, тэрээндэнь тааруугаар газарай хүрьһэнэй «витаминай» хэрэгтэй хэм хэмжүүр тодорхойлжо шадаха зэргэтэй. Тиигээл хадаа хэды шэнээн ургаса абахаяа зүбөөр түсэблэхэ байна.

Иимэ тодорхойлго хэхэдээ ямар юумэ хараадаа абаха хэрэгтэйб? Хамагай түрүүн ургамал бүхэнэй эдеэшэхэ саг болзорые мэдэхэ шухала. Жэшээнь, редис гэдэгые хэдэхэн неделиин туршада ургуулжа болоно. Удаанаар ургадаг сортын капуста зарим хизаар нютагуудта утын зун соо эдеэшэжэ үрдидэггүй. Түрүүшын ушарта ургамалда түргөөр нүлөөлдэг минеральна утэгжүүлгэ, хоёрдохи ушарта — органическа утэгжүүлгэ ашатай туһатай.

Газарай хүрьһэнһөө ургамалай абадаг тэжээлые һайнаар мэдэхэ гээшэ эгээл шухала. Эндэ нэгэ иимэ жэшээ харуулая. Кукуруза түрүүн ургажа байха үедөө газарһаа кали ехээр абадаг. Һүүлдэ тэрэ бууреаглаад, бууреагайнь ороoһоной бии болоожо байхада азот бүри ехээр хэрэглэгдэнэ. Хартаабха кукурузаһаа бүри ондоо: түрүүн эшынь ургажа байхада набшаһадынь газарһаа азот ехээр абадаг. Тиигээд һүүлдэнь кали хэрэгтэй болодог юм.

Мүн шэниисын тэжээлэй гурим баһал һонирхолтой. Намар гү, али хабар һая таригдаад, шорой соо үндэһэлжэ байха үедөө шэниисэ азот ехээр хэрэглэдэг, удаань һолоомоной ургажа байха үедэ кали хэрэглэдэг. Тэрэнэй удаа ороohонойнь эдеэшэжэ байхада дахяад азот, тиигэжэ байтараа кали ээлжээгээр хэрэгтэй болодог байна.

Ургамал бүхэнэй онсо илгаануудые, өөр өөрынь эрилтые мэдэхэ таряашан байгаа һаа, тариһан таряагаа дуран соохононь ургуулжа, өөрынгөө хүсэһэн ургаса хуряажа шадаха юм. Жэшээнь, Краснодарай хизаарай устьлабинецууд үнгэрһэн жэлдэ иимэ юумэ хэһэн байна. Тэдэнэр 85 мянган гектар дээрэ намар тариһан шэниисэдээ түрүүшын үедэ азотно утэгжүүлгэ һайнаар хээ. Дунда зэргээр абахада, нэгэ гектарта 1—2 центнер тук оруулаад байхадаа гектар бүриһөө дунда зэргээр табан центнер ороohо нэмэжэ абаһан байна бшуу.

Гэбэшье азотно утэгжүүлгые хэмһээ үлүүгээр хэрэглээд байхада, хүбхай һолоомон ехээр гараад, оодтэй ороohон байхагүй юм. Иимэ ушарай тохёолдоод байгаа һаа, илангаяа хара хүрьһэтэй газарта фосфорно утэгжүүлгэ ехэ аша туһатай байдаг. Тиигэхэдээ тэрэниие гансал шадажа хэрэглэхэ шухала. Ургамалай үшөө залуу байхада, хүсэд бэежээгүй эшэ набшаһануудтань һайн тэжээл болохын тула фосфорно утэгжүүлгые эртүүр газарай хүрьһэндэ оруулхада таатай.

Элдэб шэнжэлгэ ба түрүү ажахынуудай дүй дүршэл дээрэһээ харахада, фосфорно утэгжүүлгэ үрэһэ хүрэнгэтэй сугтань газарта оруулхада һайн байна. Суперфосфаттай холисолдуулан тарихада, намарай шэниисын ургаса гектар бүридэ 2—3 дахин, хабар таригдаһан шэниисын ургаса 1,5—2 дахин дээшэлнэ. Ондоогоор хэлэхэдэ, 50 килограмм суперфосфат нэгэ гектар газар дээрэһээ 4—6 центнер ороohо нэмэжэ абаха арга олгоно.

Суперфосфадые кукурузын таригдаха газарта хэрэглэхэдэ, баһал имэрхүү аша үрэ үгэдэг байна. Эндэ сеялкынгаа түхеэрэлгэнүүдые зүбөөр тааруулха шухала. Тиихэдээ таригдаһан үрэһэнэй хоорондохи зайе холодуулан, бүхы дээрэнь тарилгаяа шэнгэдүүлжэ огто болохогүй.

Иигэжэ ургамалай физиологитой танилсаха гээшэ утэгжүүлгын экономическа талаараа ямар аша туһатай байһаниие зүбөөр тодорхойлхо арга олгоно. Гэхэтэй хамта, зарим хүнүүд утэгжүүлгын ямар туһа хүргэһые гү, али хүргөөгүйе ургасаяа хуряахадаал сэгнэжэ мэдэдэг байна. Энэ ашаүрынь хэды шэнээн байхые ургасын абтаһан хойно мэдэхэ бэшэ, харин таряагаа тарихаһаа урид хараалха хэрэгтэй. Энээниие тон юрын жэшээ дээрэ харуулая: намар таригдаһан шэниисэдэ 1 гектарһаа 10 центнер ургаса үгэхынь тула 27 килограмм кали хэрэгтэй болодог. Тэрэнэйнгээ 20 килограммыень газарай хүрьһэнһөө абажа шадаха, нүгөөдэ 7 килограммынь хүнэй гараар оруулагдаһан утэгжүүлгэһээ абтаха ушартай. Энээхэн тэнсүүриин үндэһөөр утэгжүүлгын ямар аша туһа үгэхэ байһаниие, ямар ургамалда ямар утэгжүүлгын хэды шэнээн хэрэгтэйе тодорхойлжо болоно.

Газарай хүрьһэнэй агрохимическэ шэнжэлэлгын гансахан тобшололоор хүтэлбэри хэхэ гээшэ үшөөл хүсэд бэшэ хэрэг байшоо. Жэшээнь, зарим районуудта агрохимическэ шэнжэлэлгын ёһоор хлопогой плантацида фосфорно утэгжүүлгэ хэгдээ һэн. Бодото дээрээ таригдаһан хлопок тэрэ утэгжүүлгыень хуу бэедээ абажа шадахагүй байгаа. Энээн дээрэһээ болоожо, ажахыда үлүү гарза хэгдээ. Иимэ ушарые хараадаа абан, агрохими болон ургамалай физиологи шэнжэлдэг наукануд үндэр баян ургаса абахын түлөө тэмсэлдэ хоорондоо нягта холбоо барисаатай байха болоно.

Мүнөө органическа утэгжүүлгэ тухай хэдэн үгэ хэлэхые хүсэгдэнэ. «Орон доторнай минеральна утэгжүүлгын хэдышье ехээр үйлэдбэрилэгдэдэг болоо һаа, наг шэбхэ хүдөө ажахын гол утэгжүүлгэнүүдэй нэгэн байһанаа хэзээдэшье алдахагүй» гэжэ академик Д. Н. Прянишников хэлэһэн юм. Тэрэ саашань иигэжэ тэмдэглэһэн байна.— Ургамалай тэжээлэй бодосуудай ехэнхи хуби — азот, фосфор, кали гэхэ мэтэнүүд минеральна утэгжүүлгэһээ абтана. Тиихэ мүртөө тэдэ бодосууд түрүүшынгээ жэлдэ ороohон, һолоомон, малай тэжээл болоожо, удаань наг шэбхэдэ оролсоно. Ушар иимэһээ түрүүн химическэ промышленностиин үйлэдбэрилһэн продукциин зарим хуби органическа утэгжүүлгэтэй суг ажахыда дахин хэрэглэгдэнэ бшуу...

Эдэ бүгэдэһөө гадна, органическа утэгжүүлгэ соо ургамалай ургасые түргэдхэдэг бодосууд (витаминууд, антибиотигууд) бии гэжэ һүүлэй үедэ тодоруулагдаһан байна. Тиимэһээ утэгжүүлгэ бүхэниие ами аминдань бэшэ, харин компост болгон хэрэглэхэдэ аша үрэнь һураггүй ехэ гэжэ тодоруулагданхай. Жэшээнь, наг шэбхэ, торф гэхэ мэтэнүүдые суперфосфадтай сугтань компост болгоод хэрэглэхэдэ, органическа талаараа нилээдгүй һайн бүридэл болоожо үгэдэг.

Гэбэшье ургамалые малай шэбхын азодоор багаар хангадаг бай[...]

БУРЯАД ҮНЭН

2-дохи нюур.
1964 оной майн 12.

00 ЭРЭЬЭН ХОЁР ДОХЁО

ИИ ДАБТАХАНЬ ГҮ?

жэлнүүдтэ Чисаанын фермэдэ сабша- үһалагдажа, биратай зурааргадааргүй байһан ороһоо 5—6 цент- абтадаг байгаа. Илан- жэлдэ ниитын мал тэ- үйлдаһа, совхозойхид үбһэ худал- байһан болоо һэн.

үбһэ ногоон ургаа- тула юун хэрдэ- һалха сагай ерээд һаалдуур мүнөө ху- болгогдоодүй. Үһанай хангаанабуудаһэнь са- байжа, сабшалан үһа- байһан. мүртэйгөөр үһалаа- гүг. һаань, урданайнь байдал дахин лэ дабтаг- даханьгайхалтгүй.

2. «ЖЭБЭРДЭГГҮЙ» ЗӨӨРИ

Мүн эндэ электрын аргаар үнеэдые һааха шэнэ түхеэрэлгэ абтаад, Худанай уда бээдэ тодхогдоо, хүдэлжэ эхилһэн юм. «Ямаршье һайн юумэ гээшэб?» гэлдэжэ хүнүүд гайхалдадаг байгаа. Тиигээд нёдондо абтаһан тэрэ түхеэрэлгэ үнишье болонгүйгөөр ашаглагдахаяа болижо, хэндэшье хэрэггүй зөөри болоод хэбтэнэ. «Үнеэдые һааха бэшэ аад лэ, яахадаа хэрэглэнэ гараа юм» гэжэ мүнөө хүнүүд хэлсэдэг болонхой.

Зунай бороодо сохоулжа, намарай һалхинда үлеэгдэжэ, үбэлэй саһанда хушагдажа байхадаа энэ үнэтэ хэрэгсэлынь жэбэржэ муудадаггүй юм аа гү? Хэнэй хэрэглэхэ, хараха, хададхалха зөөри гээшэб?

Ц. ЦЫРЕНЖАПОВ.

бэшэгэй толилогдоошьегүй һаа

Ламаев. Дашиев. Шагдуров, Гонгоров гэгшэд ха- алгата ажалһаа гаргагдаа. Колхозникуудай хамтын хам дээрэ правлениин гэшүүдээр ондоо хүнүүд һун- ба.

та үдэр һэн. Редакциин почто задалжа байтарнай Захааминай «Дружба» колхозһоо гэһэн тэмдэгтэй хоёр бэшэг дайралдашаба. унишалба. Бэшэгүүдэй ухань иимэ. Колхозой түрүүлэгшэ Ла- галтер Никифоров, бригадир Гонгоров, шалгалтын комиссиин Дашиев гэгшэд ажахыгаа хайша хэрэгээр, эзэн бусаар эрхил- энэ ушарһаа болоно мэн бүри шахуу колхоздо гарза хохи- үүлагдана, колхозникуудай ажалай журам һула. Жэшээнь, үбһэ гаар бэлдэхэнһээ, мүн үбэлжэлгэдэ малай байрануудые муу- барилһанһаа болоно, 1963 оной туршада бүхыдөө 801 толгой мал гарзалһан. Байгша оной гансахан январь һарада 140-өөд мал мэ ушарһаа үхөө.

ржэ ерэхэдээ колхозой хүтэлбэрилэгшэд ажахыда ушаруулагда- доной 15 мянган түхэриг гарзые колхозникуудай салинһаа 10 нь даража, харюулха гэһэн һэдэлгэ гаргаа. Гадна 1-дэхи бри- гадир Гонгоров ниитын ажалда нобшо хойрогоор хандадаг, саг рхидадаг. Энэ нүхэр хубидаа 20-ёод толгой мал тэжээдэг, газаа- бууса барижа байдаг гэжэ бэшэгэй авторнууд дуулгаа.

йонуудые шалгажа, хэмжээ абахынь тула республикын проку- эдэ бэшэгүүдые эльгээһэн байгаабди. Тэндэһээ иигэжэ мэдээсэ- бэшэгүүд соо хэлэгдэһэн баримтанууд тон наринаар шалгагдаад, ниинь элирүүлэгдээ. Энээн тухай партийна болон колхозникуу- ын суглаан дээрэ соносхогдоо.

хыгаа саашадань зүб замаар хүтэлбэрилжэ шадахагүй байһа- ржэ, Д-Н. Ж. Ламаев гэгшэ колхозой түрүүлэгшын тушаалһаа н. Мүн партийна организациин секретарь Б. Л. Шагдуров хүдэл- сүлөөлэгдөө. Шалгалтын комиссиин түрүүлэгшэ Г. Д. Дашиев, Ц-Д. У. Гонгоров гэгшэд мүн лэ ажалһаа гаргуулагдаа. Докумен- шалгалтын хэгдэһэнэй һүүлээр главна бухгалтер О. Н. Никифоро- усалга тухай дахинаа зүбшэн хэлсэгдэхэ».

ТЭЭРМЭШЭН ҮБГЭНЭЙ ҮГЭ ХҮСЭЛДӨӨ

Эгээл хори гаран жэлэй саада тээ Грабовский гэжэород үбгэн Аршаанта гэдэг бишыхан горхон дээрэ уһа хаажа, хууюур хээд, тээрмэ тодхонхой, тэндэхи зониие талхаар таһалдуулдаггүй байһан юм.

Хүдэлжэ байһан тээрмынгээ нэгэ жэгдэхэн абяан доро тамхяа татан, тунгалаг уһатай хүүюурэй эрьедэ һуухадаа, үбгэн Грабовский иигэжэ хэлэдэг һэн гэхэ:

— Эдэ хоёр Аршаанта Хэжэ горходые хазаарлажа шадаа һаа, гансашье тээрмэ хүдэлгэхэ бэшэ, үшөө газарыемнай ундалуулжа үгэхэ байгаал даа. Халагни, энэ Хэжэ горхон дээрэ ехэ хаалта барижа, уһыень хаагаад, ханаабаар гарган, таряалан, сабшалан уһалдаг һайб. Нилээд лэ ехэ талха тарян, үбһэ ногоон абтаха бэлэй даа.

Тэрэ гэһээр олохон жэл үнгэржэ, үбгэн Грабовский наһа бараһаар үнихэн болобо. Һая болотор тээрмын байһан газарта, эбдэрхэй хаалта дээгүүрнь горхоной уһан харьялжа байдаг һэн. Энээниие харахадаа, нютагай үбгэн луговод Бимба Цыренов ехэл халаглан:

— Манай колхозойхид эндэ хуушан хүүюур дээрэ хаалта баряад, уһыень хаажа, таряалан, сабшалангаа уһалхаяа яана гээшэбибди. Энээнһээ боложо, Ехэ-Талын сабшалан уһалагданагүй, 300—400 центнер үбһэн жэл бүри һалана. Хүшэ хүрэхэ һаа, эндэ өөрөө хаалта барижархиха һэм,—гэжэ тэрэ хэлэдэг байгаа.

Һаяхан Дээдэ Элхи нютагаар ябахадамни одоолшье Загарайн Карл Марксын нэрэмжэтэ колхозойхид Хэжэ горхониие хазаарлахаар бэлдэжэ, тэндэ модо, шулуу ехээр асаранхай, мүн модоор хана-хаалта барижа байба.

—Бидэшни мүнөө партиингаа ЦК-гай февралиин Пленумэй шиидхэбэри бэелүүлэн, одоол таряалан, сабшалангаа һайнаар уһалхын тула оролдожо байна гээшэбди. Энэ жэлдэ Ехэ-Талымнай сабшалан садатараа ундалжа, үбһэншье элбэгээр абтахань даа, —гэжэ луговод үбгэн Бимба Цыренов хөөрэжэ һуугаа бэлэй.

Ц. Жанаев.

Улаан-Үдын үйлэдбэриин управлени.

Барадий Мунгонов

Манхадюунхай

РАССКАЗ

Үдэшын шаргал улаан наран орохо дүтэлжэ, урга тудаба. Һиирэг үсөөхэн модотой холимог ой соохи һүүдэрнүүд улам утанууд боложо зурылдана. Уданшьегүй наран орожо, нэгэ үдэрэйнгөө аян замые дүүргэбэ. Хүсөөтые уруудан һэбһабхан һэбшээлжэ, ямар нэгэн баяр зугаатай ерэһэндэл, хангай үргэн ой тайгамнай гансата хүхюун шэнжэтэй болоод, нахилзан, найгалзан, дүмүүхэнээр хөөрэлдэһэн шэнги заримдаа шангахан һэбшээнэй буужа ерэхэдэ бүри огсом хоолой гаргажа, хэнэйшье мэдэхэгүй, гансал өөрынгөө танил һайхан дууе эбдүүсэн дуулаһан мэтэ һанатдана.

Бүхэли үдэртөө урагшатүйгөөр атнаһан Манхадюунхай эгээл мүнөө Байсынгаа үбэртэ ойртожо ябаа һэн. Баруун тээгүүрнь нэгэ дүтэлэн, нэгэ холодон, Хүсөөтэ горхон шааяна. Зүүн тээгүүрнь хэдэн дабхар тэрэй шэнээн, орьёл-торьёл үхэр шулуутай байса үндэртэн ёрбойно. Шулуунай хоорондуур хабшуулдаһан абар-табар нарһа модоной Байсын хоншоорые тойрожо. таладань гарахада ойроо хүртөөгүй үбдэг тулама үндэр хагдатай багахан соорхой харагдаба.

—Моридоо эдеэлүүлжэ хономоор ехэ эохид тазар гээшэл даа. Урдань эндэ яһала хоногшо бэлэйбди,—гэжэ Манхадюунхай аман соогоо ханалтайгаар гүбэрөөд, буумаар газар хараашалан ябаһаар хүгшэн хуха шэнэһэн доро моринойнгоо ама татажа, моринһоо бууба. Ойрохон байһан шүдэгэрхэн залуу шэнэһэнһээ морёо уяад, иишэ тиишээ эрьелдэн хараашалба. Нэгэ хэды бодолгото болон байтараа, моринойнгоо эмээл абажа, морёо шүдэрлэжэ табиба. Эмээлдээ ябаһан салигар хурса сарба һүхөөэ һугалжа, ой модо руу ороод, шулуун байсые сууряатуулан, хуурай хохюур үмхин-үмхин. хоногой түлеэ бэлдэбэ.

Боро хараан таһаржа, бүдэг-бадаг гэжэ байха үеэр хухи нарһан түлеэн мүнөөхи хүгшэн шэнэһэнэй узуурта зөөгдэжэ, улаахан түүдэг нособо.

Нэгэ гааһа тамхи татаһанай һүүлээр Манхадюунхай сумаа сооһоо бишыхан хабшагар манеркэ хангирган гаргажа, ойрохон шааягша горхонһоо уһа удхажа асараад, хуһанай хүбүүгээр хэһэн нариихан тагаандаа үлгөөдхибэ. Галайнгаа ойро тохомоо дэбдижэ, тэрээн дээрээ дабшалан һуугаад, галаа удхалан, гааһаа угжан, сайнгаа бусалхые хүлеэнэ. Ольһотой модондо хүүен носоһон, уни бутарган дулаасуулһан түүдэгтээ гараа хүлшөөжэ, таашаажа һуухадаа, «ах-ха даа» гэжэ аалиханаар эбһээлнэ, аманһаа гааһаяа мулталан, ямар нэгэн ойлгогдохогүй абяанай халта дуулдаһан зүг уруу удаан шагнаархана. Заримандаа хагдарһан ногоон соогуур мориной зөөлэхэн түбэрөөн дуулдахадал гэнэ, тэрэ саана ой соо аргааханаар гэшүүһэ мүшэр хухарһан шэнги болоно. Нэгэ юумэ ехээр хүлеэхэдэ, тэрэ юумэнэй абяан шэхэндэ дуулдаһан шэнги байдаг ха юм. Теэд залуу нүхэрынь балайшье ерээдхинэгүй — мүншье нилээдгүй оройтохоёо һанаһан янзатай... Тиин һуутарнь сай бусалжа дэбэрбэ. Манхадюунхай абажа урдаа табяад, модон эшэтэй бишыхан шанагаар томо хүрин кружкадаа сай хэхэ зуураа:

— Мүнөөхи Доржомни яашоо гээшэб даа? Нэгэ юумэ шархатуулаа болоод, мүрынь мүшхэжэ зобошобо хаяа, баарһамни,— гэжэ һанаагаа зобонгёор хамар дороо гүнгэрнэ. — Мори хараяа алдаба гү? Төөрибэ түгэншэлбэ гү? Шулуутын зууха яама руу моритоёо унажа, гэмэлтэбэ юм гү? Бодон гахайтай дайралдажа, хаха хүүрэ хадаруулба юм гү? Хара гүрөөһэндэ барюулба, эдюулбэ гээшэ гү?.. Ай халаг, яаһан һанаа зоборитой юумэ болобо гээшэб!..

Иигэжэ һанан сасуу үбгэжөөлнай түүдэгэйнгээ ойроһоо һуга харайн бодожо, хүгшэн шэнэһэндэ түшүүлээтэй хуушан бирдаанхаяа саб шүүрэн абаад, хоёр удаан «лаас, лаас» байса дээшэнь буудаба. Буугай, орьёл үндэр хабсагайн оройгоор сууряатаад, харанхы тайга дээгүүр долгилон саашалба. Манхадюунхай һөөргөө галайнгаа ойро забилан һуужа, дахин сайгаа халаажа ууба. Тамхяа татаба. Тиин байтараа үргэһэ нойртоо дарагдажа, тархи толгойгоо гунхуулан, булсуу үндэһэн гааһаяа амандаа зууһан зандаа һажаад абана...

Хэды шэнээн саг үнгэрөөб? Баһашье оройхон болоһон янзатай. Сог мүшэд шанха дээрэ ерээд, улам бүри тодоор аржылдаһан шэнги. Эгээл энэ үедэ оройхон эдеэлжэ ябаһан морининь, нэгэ юумэнэй абяа абаһандал, гансал хүдэлхэеэ болин тогтожо, шэхэеэ һүрмылгэн тархяа үргөөд, шангаар хуухирба.

— Одоол ерэбэ хаяа, Доржомни!— гэжэ Манхадюунхай баяртайгаар гүбэрөөд, манеркынгээ һэнжэһээ гэшүүһээр үлгэжэ, сайгаа галай захын улаан сог дээрэ табяадхиба. Гэбэшье моринойнгоо хадын энгэр худар харашоод, баһа дахин шангаар хуухирхадань:—Нэхы дагадхашье һаа, адхаһан хамар-ханшаар һайтай юмши! —гэжэ үбгэжөөлнай аман сооханоо хараагаад, тэрэ зүг уруунь шагнаархаба. Тиихынь тэдысэ хадын хаяагай бутархай жэжэ шулуу харшаганаса хүдэлгэн, хатанхай гэшүүһэ мүшэр хухара гэшхэн, ямар нэгэ хүндэ хүлтэй амитанай ерэжэ ябахань элихэн дуулдаба. Манхадюунхайн нюур тон гайханги түхэлтэй болоодхибо: нюдэниинь зэртэгэр түхеэрэн, үргэниинь һанжанги ута, урал дээрээ үргэн хара һахалтай аманиинь ангайжа, нэгэ хэм соогоо хүдэлэнгүй зогсошонхой...

— Энэ баһа ямар зайламарынь ерэбэ гээшэб?! Доржомни бэшэл даа... Доржо юундэ тэндэһээ ерэхэ һэм... — Манхадюунхай мархагар томо хамараа һөөл хашарангяар уршылган гэмэрээд, шэнэһэндэ түшүүлһэн буугаа дахин гартаа абажа, тохом дээрэһээ хүнгэхэнөөр бодоһон бэеэрээ харанхы руу шургажа, дүтэхэн байһан томо бүдүүн нарһанай саагуур ороодхибо. Буугайнгаа шабхые бушуухан татаад, нарһанайнгаа саанаһаа сүмөөхэнөөр бултайн хараашалба. Шагнаархаба. Шэмээгүй... Нөөхи абяан дуулданагүй. Манхадюунхай тон ехээр гайхажа, буруу ойлгоһон байгаалтайб гэжэ түрүүшээр һанаадхиба. Тиигээд модонойнгоо саанаһаа гараха һанаатай байтарнь, һүниин дүмүүхэн һэбшээндэ хадын хормойгоор һабиналдан һууһан һагсагархан хуһанай хүбүүд гэнтэ һаршага-һоршого хүдэлжэ, нэгэ бүртэгэр хара амитан бүртэлзэхэдэл гээд, баһа дахин зүг татажа, аниргүй болошобо. Үбгэжөөлнай бүришье ехээр гайхажа, тэрээн худар буугаа шагаан хүдэлхэеэ болишобо. «Хара гүрөөһэн баахалдай гү? Хандагай, буга тураг, бодон гахай гү? Теэд юундэ гал түүдэгтэ дүтэлхэ юм һэм?..» — гэхэ мэтээр Манхадюунхай зүрхөө түшэгэнүүлэн һанажа, нарһа модондоо няалдашанхай, буугайнгаа шабха агшан зуура дарахаар зэһэшоод байгаа һэн... Энэ үедэ тэрэ танигдаагүй амитаниинь дахин хүдэлжэ, түүдэгшын гэрэлдэ гараад ерэн гэхэдээ, хүбэнтэй хара хүүртигтэй, магнигар томо кирзэ сабхитай, һахал һамбайдаа дарагдаһан ород хүн байба ха юм. Тэрэ хүн түүдэгтэй ойро туласа ерээд, галай гэрэлһээ гараараа нюдөө далдалан, иишэ тиишээ хараашалан байтараа:

— Эй, нүхэр—тала-а!.. Хаана оробош даа?... Бү айгыш...—гэжэ һөөл шэнээгүй, һөөлдүү хахир хоолойтоор абяа гараад, үлүүсэ дэрэгэр шэхэндээ хүрэтэр углаһан дальбагар хара кепкэ малгайгаа абажа, ёлогор ехэ нюдэтэй, шуһагүй сагаан нюурайнгаа хүлһэ хамарайнгаа пулаадаар хэды эды аршасагаатаад, хэмгүй шадал шэнээгээ барагдаһан хүн янзатай, һалд гэн дороо һуушаба.

Манхадюунхай энэ хүниие тоншье ойлгожо ядаба. Ангуушан гэхэдэ, буу зэбсэг үгы. Алирһашан гэхэдэ, арадаа үргэлһэн хайрсаг үгы. Һамаршан гэхэдэ, мүншье тиимэ бэшэ хэбэртэй—мэшээгтэй һамарынь алин бэ? Геолог-моолог гээшэнь юм гү али?.. «Юрэдөөл хайшаахан зайлмартаяа ушарбал аабиб? Гайха гэлы ехэ!.. Яаха-хээхэ хүн аад, эндэ хабнижа байнабиб? Хэды болотор модоной саана шэбээлхэ хүнбиб? Юун гэһэн түйтэй түршэгтэй ушар тохёолдобо гээшэб юрэдөө!... Доржынгоо байгаа һаа, иигэжэ айхашгүйл һэм. Угайдхадаа, тэрэмни яашоо яалдамар гээшэб?.. Уһаа барагдамаршни!..»—гэжэ Манхадюунхай сошордонгёор бодоно, яахашье арга мүрөө оложо ядана. Гүн тайгын оёорто, харанхы балай һүни нюур нюураараа танигдаагүй хүнөөр уулзашаха гээшэ Манхадюунхайда ехэл хэсүүгээр, ехэл түүхэй бараатайгаар һанагдаа һэн. Анханһа хойшо нимэ юумэнһээ һэргылдэг аад, мүнөө бүришье ехээр жэхыдэһэниинь хүрэхэдэл гэбэ. Тиигэжэ бодохо бүринь, анхан хүн зоной хөөрэлдэһэн элдэб муухай үгэ хүүр һанаандань ороно:

«Урдань хада, үшөө залуу хүбүүн ябахадамни, нютагаймнай нэгэ наһажаал ангуушан гансаараан агнахаяа гараһан аад, Семеновой бандидуудаар дайралдажа, шортоо алуулаа агша һэн». ...Юрэдөөл ой тайгымнай хуули ёһон нэгэл ондоохон, хүйтэ мүртэйхэн лэ гээшэ даа...

Энэ мэтын юумэнүүдые бодоходоо бүри ехээр Манхадюунхайн айдаһан хүрэжэ, түүдэгэй ойро һуугааша түхэлгүйхэн шарайтай хүнэй ойро ошонгүй, шиидшье гэжэ абяа гарангүй, дуугайхан лэ саашаа зугадаха дураниинь хүрөөдхибэ. Сумаатай хүнэһэ хүшэ, эмээл тохомһоо байха нэхы хашан хээр морининьшье хэрэггүй шэнги болошобо. «Гартахи бирдаанхаяа баряад лэ, гэдэргээ сухари сухариһаар, гэр тээшээл гүйшэхэ байна... Юрэдөөл аюул сүйдһөө холодохо... Өөрын амин хайратай...»

Айха гээшэ юунһээшье доро. Манхадюунхай гэр тээшээ тэрьелхэ гэжэ шиидэнгээ шиидээд, абяа шэмээ гарангүй, һэмээхэнээр гэдэргээ сухарижа ябатараа, өөрөө өөрһөө эшэһэн юумэндэл, нюур шарайгаа халуу бусалган, байра дээрээ гансата тогтошобо:

«Энэ, ши, яажа байһан, яаһан аймхай, ахир өөдэгүй амитамши?!. Энэ ёһоороо хаана багтажа ябахабши?.. Гарташни бүү байнал. Бүһэндэшни хутага байнал... Яахадаа энээнһээ айха болоо хүмши? Айжа үгэхэгүйдэшни яаха юм?.. Миин юрэл төөрижэ зобоһон тамата байгаа аалам, яажа мэдээбши?..»

Хүсэд иигэжэ һанажашье үрдеэгүй байтараа, Манхадюунхай эрид шиидэнгөөр харанхы сооһоо гаража, холо холо гэшхэлэн, галайнгаа ойро ябашаба. Мүнөөхи хүн толгойгоо үргэжэ, түүдэг дээгүүр урдаһаань хараад, һүлэмхи хатангир хоолойгоор дуугарба:

— Мэндээ-э нүхэр-тала...

— Мэндэ сайн...

— Таниие айлган алдаба гүб?.. Хүлисэнэ бэээт...

— Айха гэжэ яахабиб даа... Агнажа ошоһон нүхэрөө угтаха һанаатай ябаад ерэбэб... Мүнөө хүрэтэрөө үгыл даа. Яашоо амитан гээшэб?..

— Ангуушан хүн яашахань даа... Ерэнэ аабза,—гэжэ тэрэ хүниинь Манхадюунхайн үгэдэ этигээгүйгөө мэдүүлхэ гэһэндэл, үлэ мэдэг энеэбхилэн харюусаба.

(Үргэлжэлэлынь 4-дэхи нюурта)

Социалис оронуудаар

ҮГЭДЭ АРАДАЙ ЗҮБШЭН ХЭЛСЭЛГЭ

РШАВА. Партиин IV съездэдэ ган, ПОРП-гэй ЦК-гай гаргатезисүүдые Польшодо хэблэл, болон телевиденеэр, тэрэшэ- предприятинуудай коллективүүдэн олон мянгаад суглаанууд зүбшэн хэлсэлгэ эхилһээр һа- ад боложо байна. 1966—1970 та республикын арадай ажа- үгжөөхэ тухай директивэнүүд и хэлсэлгын гол темэ болоно. дэбэриин хүдэлмэри нарижуу- һайжаруулха, продукциин үнэ хямдаруулха, предприя- дай хүсые хүсэдөөр ашаглаха, ческэ дэбжэлтые үргэнөөр нэб- ахэ талаар олон үнэтэ дурад- удые зүбшэн хэлсэлгын үедэ агшад оруулһан байна.

ДР-эй АРАДАЙ ПАЛАТЫН ЗАСЕДАНИ

РЛИН. ГДР-эй Арадай палатын этэ заседани эндэ болоо. -тэ социализм үргэн далайса- р байгуулхын түлөө тэмсэлдэ шуулай хабаадаха тухай, ара- ахые болон гүрэниие хүтэл- гэдэ, хүдэлмэридөө, һургуули- сёл культура болон спортын тэдэнэй гаргадаг үүсхэлые олохоор хүгжөөхэ тухай хүү- проектые үндэһэлэн барим- н үгэ ГДР-эй Министрнүүдэй дэй Түрүүлэгшын нэгэдэхи ор- В. Штоф хэлэһэн байна.

МОНГОЛОЙ ТАРЯАШАДАЙДА

УЛААН-БААТАР. Монголой полинууд дээрэ хабарай тарилга түлэг дундаа хэгдэжэ байна. 480 мянган гектар хахалагдаһан газар дээрэ орооһото болон тэжээлэй ургамалнуудые, овощ республика мүнөө жэлдэ тариха юм.

Аха дүү социалис оронуудай, хамагай түрүүндэ совет арадай туһаламжа хабарые зэбсэг түгэлдэрөөр угтаха арга монгол таряашадта олгоһон байна. Мүнөө ороной госхозууд болон хүдөө ажахын хамтаралнуудта 8 мянган трактор (15 хүсэтэйдэ оруулжа тоолоходо) 2 мянга шахуу комбайн бии.

СОВЕТ ХЭБЛЭЛЭЙ ҮДЭРЫЕ СОФИДА ТЭМДЭГЛЭЭ

СОФИ. Совет хэблэлэй үдэртэ зорюулагдан ниислэлэй олониитын түлөөлэгшэдэй болон журналистнуудай суглаан Софида болгаро-советскэ хани барисаанай байшан соо болоо.

Коммунизмын түлөө, марксизм-ленинизмын арюун сэбэр байхын түлөө, эб найрамдалай болон энхэ тайбанаар зэргэ оршон байхын түлөө тэмсэлдэ олониитэ арад зониие элсүүлэн эмхидхэхэ талаар КПСС-эй туһалагша совет хэблэлэй угаа ехэ үүргэ тухай болгаро-советскэ хани барисаанай бүгэдэ арадай комитедэй секретарь Михаил Манев, Журналистнуудай союзай правлениин гэшүүн, «Народна армия» гэжэ газетын главна редактор Кристю Крыстев элидхэлнүүдые хээ.

Совет журналистнуудай союзда, «Правда газетын коллективтэ амаршалгын телеграммануудые суглаанда хабаадагшад эльгээбэ.

(ТАСС).

ЗАЙН ГАЛАЙ ЭЛШЭ САСАРНА

Дайнай һүүлдэ буулгагдаһан Польшын нэтэ кинофильмын гол герой юрын лэ лампочка байһан юм. Артистнуудай дундуурхан наадаһан дээрэһээ бирагүйшэг фильм болобошье һаань, гол «герой» бологшонь ехэл һайнаар наадаа. Тэрэнь тусхайта болзор соо элшэ хүсэнүүдээ сасаргаад, тэрэнэй һаргама гэрэлһээ аараг этэгээдүүд — электрификацида дурагүйшүүл зугадажа арилһан...

«Дүрбэн жэлэй саада тээ зайн гал яларжа, сэгнэшэгүй ехэ баялиг асараа. Ажабайдалнай эрид хубилаа. Радиошье шагнаха аргатай болообди»,—гэжэ Енджейев тосхоной нэгэ таряашан эхэнэр бэшээ һэн. Тэрэ бэшэгынь суглуулбари ном соо толилогдоо.

1939 ондо панска Польшодо оройдоол 1263 тосхон электричествэтэй байгаа. Буржуази, помещигүүдэй тала баридаг засагаархид хүдөө нютагуудые электрификацилгада анхарал табидаггүй.

Арад зоной засагаа гартаа абаһан түрүүшын жэлдэ, дайнай халуун дүлэнэй унтаржа үшөө үрдеэгүй гэхээр байхада, электрын элшэ 260 тосхоной таряашадай гэр байранууд соо гэрэлтээ. Харин 1946 ондо үшөө 500 нютагууд электрын гэрэлтэй болоо.

Мүнөө үедэ Польшын таряашадай ажахынуудай, үйлэдбэриин кооперативуудай 70 процент шахуунь, хүдөөдэхи гүрэнэй ажахынуудай 97 процентнь электрижүүлэгдэнхэй.

Томаш Мещик,

АПН—Арпресс-эй корр.

Варшава.

В. И. Ленинэй Варшавадахи музей соо В. И. Ленинэй ажабайдал, ажал хүдэлмэри тухай 1000 шахуу экспонат болон эхэ бэшэгүүд бии. Жэлэй турша соо 140 мянган хүн музейдэ ороо. Социалис оронуудтай Польшын байгуулһан харилсаа холбоон тухай выставкэ музейн залнууд соо һаяхан нээгдээ. Зураг дээрэ: музейн шэнэ экспонадуудтай хүн зон танилсажа байна.

— ЦАФ-ай-ТАСС-ай фото.

НИЛ МҮРЭН ДЭЭРЭХИ ГИДРОЭНЕРГЕТИКЫН АСАРИ ТОМО БАРИЛГА

Асуанай үндэр хаалтын ектын главна инженерэй огшо Кирилл КУЗЬМИН хөөрэнэ

Совет мэргэжэлтэдэй проектнүүдээр, СССР-эй техническэ туһаламжаар хилын саанахи зарим оронуудта хүсэ ехэтэ гидротехническэ түхеэрэлгэнүүд баригдана. Асуанай үндэр хаалта эдэ барилгануудай дунда эгээн гаһар томонь болоно. Африка түбиин асари ехэ гидротехническэ түхеэрэлгэ байхаһаа гадна, үшөө дэлхэй дээрэ эгээн томо, орёо оньһон гидроузелнуудай нэгэн болоно.

Түрүүшынь ээлжээнэй барилга байгша оной майн тэнгээр дүүргэгдэхэ Асуанай үндэр хаалтын проект «Гидропроект» гэдэг бүхэсоюзна проектно-бэдэрэлгын, научно-шэнжэлэлгын институдай коллективээр зохёогдоһон.

АПН-эй корреспондентын гуйлтаар проектын главна инженерэй орлогшо Кирилл Кузьмин совет мэргэжэлтэдэй шиидхэһэн зарим инженерно-техническэ асуудалнууд тухай хөөрэжэ үгөө.

ОТЕХНИГҮҮД, электромеханжэлгэ хэдэг эрдэмтэд, ндхаха, хада хабсагай тээзар малтаха талаар манай гурбан зуу гаран на- ническэ хүдэлмэрилэгшэд үндэр хаалтын проект хабаадалсаа юм. Тэдэнэй Днепр, Волго, Ангара, мүрэнүүд дээрэ тодхогдоһон ергетикын асари томо ба- удта хабаадалсажа, ехэхэн алтай болоһон зон.

гидроузелай проект үндэр хаалта барихын лэн абтаһан газарай өөрсэ далтай холбоотой олохон дабажа гараһан байна. авторнууд гидротехниче- эрэлгэнүүдые таарамжатай эблүүлэн байгуулха, мү- орой геологическа өөрсэ хараада абаха, барилгын бүхэ материалнуудые олохын хажуугаар, үшөө лай хүдэлмэри тон ашатэй байхаар эмхидхэхые үхэ, халуун ороной эрхэ ашаглахаар таарамжатай ина, механизмуудые ба- та үгэхэ ёһотой байгаа.

гидроузелай гол түхеэ- 111 метр үндэр, 43 миллион метр багтаамжатай хаал- Тэрэнэй хэмжээн Хеопсын пирамидаһаа арбан до- ехэ. Шулуун, элһэн приз- хаалта бодхоогдоно. Тэрэнэй һууридань 210 метр гүнзэгыдэ цемент хушалтатай шабар һуури татагданхай. Үнинэй байһан 35 метр гүнзэгы, зөөлэн оёортой сөөрэм дээрэ иимэ үндэр хаалта бариха гэжэ шиидхэгдээ.

Асуанай хаалта бариха хүдэлмэриин эхилхэһээ түрүүн Баруун Германиин, Англиин фирмэнүүд Арабуудай Нэгэдэмэл Республикын правительствада өөрынгөө проектнүүдые үгэһэн байгаа. Гэбэшье Египедэй правительство совет проектые шэлээ һэн. Тэрэнэй ёһоор, хаалтын һууридахи шулуун призмэнүүд элһэн доро булагдаха ёһотой.

Асуанай гидроузелай түхеэрэлгэ һонирхолтой. Совет проектын ёһоор, уһа табиха ба бусад бүхы түхеэрэлгэнүүдынь Нил мүрэнэй зүүн эрье дээрэ нэгэ комплекс болгон баригдаха юм.

Тиин утанууд, барихада түбэгтэй туннельнүүдһээ арсажа, тэдэниие нэмэл каналаар һэлгээбди, харин электростанциин байшангые уһа табиха түхеэрэлгэтэй нэгэдүүлэн хээбди. Машинын байшан, уһа табиха түхеэрэлгые түмэр-бетоноор нэгэдхэн бариха ябадал дэлхэй дээрэ анха түрүүшынхеэ хэрэглэгдэжэ байна.

Иимэ шиидхэбэриин ашаар гидроузелай барилгын капитальна гаргашань Баруун Европын фирмэнүүдэй дурадхаһан проектнүүдтэй сасуулбал, багсаахада, 15 процентээр хямдаруулагдаа.

Асуанай гидроузелай уһа урадхуулан гаргаха канал 1600 метр ута юм, 270 метр үргэнтэй ехэ шулуун хабсагайгаар таһалагдана. Энэ хабсагайе дээдэ каналһаа электростанцида уһа абаашаха 15 метр диаметртэй зургаан туннель сүмэлэн гарана. Тиин туннель бүхэниинь гидростанцида дүтэлхэдөө, үшөө хоёр боложо асатана. Эдэнэйл дууһадха дээрэ гидростанци баригдажа байнхай. Тус бүридөө 175 мянган киловатт хүсэтэй 12 агрегат тэрээн соо тодхогдохо, бултадаа секундын 11 мянган кубическа метр уһа табижа шадаха 12 нүхэн хэгдэхэ байна.

Асуанай гидростанциин гаргаһан электрын элшэ хүсэн хоёр линеэр дамжуулагдаха: 500 мянган вольт хүсэтэйнь ОАР-ай ниислэл—Каир ба ороной хойто районуудта, харин 132 мянган вольт напряжениитэй утаһаарнь—нютагай хэрэглэгшэдтэ дамжуулагдаха.

Гидростанциин орёо нарин турбинанууд, генератор, трансформаторнууд, элдэб янзын аппаратура болон түхеэрэлгэнүүд мүнөө Советскэ Союзда бэлдэгдэжэ байна.

Нилэй хаагдахын урда тээ, мүрэнэй хуушан һабые хэтэдэнь хааха шулуун-элһэн хаалтын баригдажа дүүрэхэ болоод байхада, проектээр хараалагдаһан зорилгонууд амжалтатай шиидхэгдэжэ байна гэхэдэ болохо.

Асуанай хаалтын барилга дээрэ 30 мянга тухай хүн, тэрэ тоодо 1800 совет инженер, технигүүд ба ехэ мэргэжэлтэй хүдэлмэришэд ажаллажа байдаг. Барилга дээрэ һуралсалай центр эмхидхэгдээд, совет мэргэжэлтэдэй хүтэлбэри доро египет хүдэлмэришэд оньһон машина жолоодожо һурана, механизаторай орёо мэргэжэл шудална.

Совет техникэ барилгашадта туһална. Хаалтын бэе руу шулуу адхахын тула ашаагаа өөрөө буулгадаг баржанууд Советскэ Союзда бүтээгдэнэ. 500 тонны ашаатай иимэ баржа буксир дээрэһээ үгтэһэн дохёо тэмдэгээр гансата урбалдан, уруугаа харашадаг. Ашаагаа буулгаһанайнь һүүлдэ оёортохи хүндэ юумэ баржые хуушан хэмдэнь оруулдаг. Энэ үедэнь удхагдаһан уһан тусхай нүхэнүүдээр һөөргөө мүрэн худар гоожодог.

Дүрбэн жэлэй туршада (хоёр жэл тухайнь барилгын талмай бэлдэжэ үнгэрөө) арба миллионһоо үлүү кубометр хабсагай малтагдаа. Тиин жэл хахадһаа бага саг соо гидростанциин байшанда, уһа тодон абаха түхеэрэлгэдэ, туннельнүүдые хашаа-һалалгада 450 мянган кубометр бетон шудхагдаа.

Нил мүрэниие хаахын урда тээ тэрэнэй һаба руу 20 мянган кубометр шулуун, 35 мянга тухай кубометр элһэн үдэр бүри адхагдана. Майн тэнгээр каналай барилга, малталгын хүдэлмэри, туннельнүүдые бетоноор хашааһалалга гүйсэд дүүргэгдэхэ. Баһа гидроузелай бусадшье барилганууд дээрэ тэрэ болотор ехэ юумэ хэжэ дүүргэхээр хараалагдана.

Нэгэ хэдэхэн сагай үнгэрхэдэ, мүрэнэй хэтэ заяанһаа урдажа байһан һаба бүхыдөө хаагдашаха. Тиихэдэнь, хүсэтэ Нил шэнэ һабаар—хүнэй гараар байгуулагдаһан каналаар мэлмэрэн урдахал.

Нил хайшан гэжэ хаагдахаб? Түрүүн дээдэ талынь, тиигээд доодо талынь бэхилэлтэнүүдые экскаваторнуудай малтан абахада, 25 тонны зуу гаран совет самосвалнууд мүрэнэй хоёр эрьеһээ самсаал уруу шулуу хаяха, харин хэдэн земснарядууд тэрээн уруу элһэ хайр-шэдэхэ байха. Һабынь нарин болохо тума уһаниинь удаа дараалан каналаар урадхуулагдаха. Харин хаалтын гүйсэд ниилүүлэгдэхэдэ, Нил мүрэнэй бүхы уһан канал дээрэ баригдаһан түхеэрэлгэнүүд соогуур урдадаг болохо.

Байгша оной август — сентябрь һарада Асуанай гидротехническэ түхеэрэлгэнүүд үерэй уһые түрүүшынхеэ урадхуулан үнгэргэхэ. Тэрэ болотор хаалтын үндэрынь 45 метр болохо. Энэнь дүрбэ миллиард кубометр уһа нэмэжэ бариха арга олгоно. 1965 ондо шэнээр ашаглагдаха газар уһалхын тула хэрэглэгдэхэ.

Нил мүрэниие хаалга Асуанай үндэр хаалтын барилгадахи түрүүшын аад, айхабтар харюусалгатай шата мүн. Тэрэнэй саашанхи барилгын түсэбэй ёһоор, 1957 ондо түрүүшын гурбан гидроагрегат хүдэлгэгдэхэ, 1968 ондо—хаалтые гүйсэд барижа, проектээр хараалагдаһан хэмжээндэнь хүргэн, 111 метр үндэр болгохо, харин 1970 ондо гидроэлектростанциие 2 миллион 100 мянган киловатт—дүүрэн хүсэндэнь хүргэжэ, ашаглалгада тушааха ёһотой.

Энэ үндэр хаалтын баригдахада, 150 кубическа километр уһа багтааха асари ехэ сөөрэм тогтохо. Нил мүрэнэй уһые тааруугаар табижа урадхуулхада, хоёр миллион феддан шэнэ газар уһалха арга олгохо. Иигэжэ ОАР-ай уһалагдадаг газарайнь талмай 30 процентээр ехэ болохо байна. Тэрэшэлэн Суданда таба миллион феддан газар уһалхын тула Нилэй уһые хэрэглэхээр хараалагданхай. Арабуудай Нэгэдэмэл Республикада 700 мянган феддан газар ходо уһалагдадаг болоходоо, энэ талмай дээрэһээ жэлдээ нэгэ бэшэ, харин гурбан ургаса хуряаха арга үгэхэл.

Тиин Асуанай хаалта бүтэхэдөө, үе үе ехэ һандарал, аюул, тооложо барашагүй гарза гай ушаруулдаг үернүүдһээ орониие хэтэ мүнхэдэнь абарха. Гидроузелай барилга гүрэнэй национальна олзо доходые жэлдээ 235 миллион Египедэй фунтаар ехэ болгохо, хоёр жэлһээ бага саг соо бүхы гаргашаяа харюулха.

Совет—араб арадуудай хани барисаае мүнхэлжэ, ОАР-ай арад зондо совет арадай үзүүлдэг һайхан сэдьхэлэй, үнэн сэхэ туһаламжын һүлдэ тэмдэг болохо Асуанай үндэр хаалта Нил мүрэн дээрэ тобойн байхал.

(АПН).

ЗАНШАЛТА АРБАН ТАБАДАХИ...

Хабарай урин дулаан удэрнүүдэй нэгэндэ үнгэрэгдэдэг «Буряад үнэн» газетын заншалта арбан табадахи эстафетын болохо удэр илангаяа дулаан байжа, хүн зон үйлсэ, талмай бүхэндэ олоороо суглараа, уралдаашадай хүдэн солбонииие хаража урмашаа, баясаа. Удэрэй 12 часта мүрысөөн эхилээ, найман жэлэй һургуулиин спортсменүүдэй дунда шанга тулалдаан болоно. Эстафетэ дамжуулхаар уралдаанай харгыда гараһан 26, 43, 49-дэхи һургуулинуудай басагад нюдэ сабшаха хоорондо эстафетэеэ абаад лэ, улам саашаа харайлдажа мэдэнэ. Үнгэргэшэ жэлдэ эдэнэр соohоо 49-дэхи һургуулиин басагад эстафетэеэ 8 минута 49,2 секунда соо асаржа, «Буряад үнэн» газетын шанга хүртөө һэн. Харин энэ жэлдэ газетын шанда 41-дэх.. һургуулиин басагад хүртэхэ б.лобо. Этап бүхэндөө бултаниие ахижа шадаһан эдэнэрэй хамта дүнгэ 8 минута 10, 16 секунда сагхаруулжа, түрүү һуури эзэлээ. Удаадахи һууринуудые 29, 26-дахи һургуулиин басагад эзэлээ.

Эдэнэрэй удаа эдир хүбүүд уралдахаар стартда дүүдагдана. Эдир басагадһаа дутуугүй һайн сагхаруулхые оролдоһон эдэнэрэй ана мана гүйлдэхыень хараа далда ороно. Хэнэй түрүүлхэнь гэзэ гэһэн асуудалда харюу хүлеэгшэд, байтгээд лэ, финишэй харгы руу хараад абана. Тиһэршэе байтар хурдан солбон гаргаһан хүбүүд харагдажа, тэндэ сугларагшадай дунда шаг шуугаан зэдэлшэнэ. Үбсүүндөө «20» гэһэн номертой түлөөлэгшэ финишэй лентэ таhална. Мэдэн гэхэдэмнай 41-дэхи һургуулиинхид дахинаа шалгаржа, баһал түрүүшын һуури эзэлһэн байшоо. 49, 39-дэхи һургуулиин һурагшад хоёрдохи, гурбадахи һуури эзэлээ.

Эдиршүүлэй һүүлээр эрбэ нэгэн жэлэй һургуулиин спортсменүүдэй дунда баһал шанга тулалдаан эхилжэ, шахаһай шэмэгтэ мэдээсэл олоной дунда тарана. Уралдаһан басагад соohоо 42-дохи һургуулиинхид энэ жэлдэ шалгарба. Үнгэргэшэ жэлдэ эрхимлэһэн 65-дахи һургуулиин басагад хоёрдохи, 20-дохи гурбадахи һуури эзэлээ. Хүбүүдэй дунда болоһон шанга тулалдаанда 65-дахи һургуулиин хүбүүд эрхимлэжэ, газетын шанга дахинаа хүртэбэ. 42, 20-дохи һургуулиин хүбүүдэй команда удаадахи һууринуудые эзэлээ.

Удаадахи — табадахи уралдаанай болоходо техникумэй һурагшад хоорондоо мүрысэбэ. Мүрысөөнэй дун гаргахада эгээл һайн сагмедицинскэ училищиин командада харуулжа, урзанда жэлэйнгээ дамжуулгын кубок абаха болоно. Нёдондо жэлдэ эрхимлэһэн багшанарай училищиин команда хоёрдохи, кооперативна техникумэйхид гурбадахи һуури эзэлһэн байна. Эрэшүүлэй дунда болоһон тулалдаанда лесотехническэ, индустриальна, железнодорожно техникумүүдэй түлөөлэгшэд шалгаржа, түрүүшын гурбан һуури эзэлээ.

Һүүлшын—эгээн хурдан солбон спортсменүүдтэй институдууд, үйлэдбэриин коллективүүдэй дунда баһал шанга тулалдаан болоно. Эхэнэрнүүд соohоо үнгэргэшэ жэлдэ эрхимлэһэн Доржи Банзаровай нэрэмжэтэ багшанарай институдай команда түрүү һуури эзэлээ. «Ажалай резервын» хүдөө ажахын институдай командануудай удаадахи һууринуудые эзэлээ. Үйлэдбэриин коллективүүдэй дундаһаа «Строитель» бүлгэмэй команда эрхим дүн харуулаа. Тиигэжэ эдэнэрнай түрүүшынхеэ чемпионой нэрэ зэргэдэ хүртэбэ. Удаадахи һууринуудые «Бытовик», «Старт» бүлгэмэй командануудай эзэлээ. Хурдан солбоһоороо суурхаһан эрэшүүлэй спортын бүлгэмүүдэй дунда болоһон мүрысөөндэ Владимир Шмелев түрүүтэй «Буревестнигэй» сүлдүулагдамал команда эрхимлэнэ. Хоёрдохи, гурбадахиие—«Ажалай резервын», «Труд» бүлгэмүүдэй командануудай эзэлээ. Үйлэдбэриин коллективүүд соohоо дулишүүлэй, «Строитель», «Динамо» бүлгэмүүдэй командануудай түрүүшын гурбан һуури эзэлһэн байна.

Үнгэргэшэ амаралтын удэр, Советүүдэй талмай дээрэ болоһон «Буряад үнэн» газетын заншалта арбан табадахи эстафета дүүрэжэ, эрхимлэһэн командануудта дахин кубок, грамотанууд барюулба.

Б. ЦЫРЕМПИЛОВ.

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: 1. Дунда һургуулинуудай командануудай эрхимлэһэн багшанарай институдай басагад. 2. Дамжуулгын кубогуудые тэгэн 42-дохи һургуулиин командада грамота, кубок барюулна. 3. Арба нэгэн жэлэй һургуулиинхид уралдажа ябана.

Л. ХАЙДУРОВАЙ фото.

ФУТБОЛ ВРАТАРИИН ГЭМЭЭР

Россин Федерациин зургаадахи зоноһо футболоор эхилһэн хоёрдохи уулзалга үнгэрэгдэбэ. Манай айлшад—Эрхүүгэй «Ангара» команда.

Удэшын эгэ 6 час. Наадаһай эхилһээр 25-дахи минутын ябажа байхада «Армеец» бүлгэмэйхидэй воротагай дэргэдэ аюултай байдал тохёолдоно. Удааншьегүй бүмбэгэ улаан-үдынхидэй ворота руу оруулагдашаба. Энэнь гол түлэб вратариин гэмэээр болоо.

Наадаһай хоёрдохи хахад. Харюугай бүмбэгэ оруулхые хүсэһэн Улаан-Үдын футболистнүүд хэдэн удаа добтолобошье, айлшадай хамгаалагшадта хүрөөд лэ гэдэргээ хэрэлдана. Нэгэ һайн добтолго эмхидхэн, айлшадтаа сүмэрэн ороходонь тэдэнэрынь алдуу гаргажа, 11 метрэй ялын бүмбэгэ сохоулха болоно. Энээниие сохиһон улаан-үдынхидэй гол добтолгошо бүмбэгэеэ воротагай хажуу талаар сохилео, бултанай урма хухална.

Эрхүүгэй футболистнүүд, хоёр хоёроороо, гурба гурбаараа хамтаржа байгаад «Армеец» бүлгэмэй воротада добтолно. Тиигэжэ айлшадай хоёрдохи бүмбэгэ сохижо оруулаа. 0:2 тоотойгоор улаан-үдынхид шүүгдэв.

Эдлжээтэ—гурбадахи уулзалга майн 14-дэ үнгэрэгдэхэ. Манай айлшад—Шэтын «Забайкалец» команда.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: түрүүшын бүмбэгын сохигдоһоной һүүлээр.

Л. Апреловэй фото.

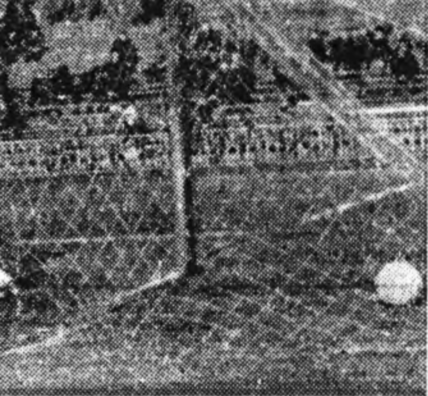

ЭРДЭМЭЙ ОХИ ТҮГЭЭ ЗАЛУУ МЭРГЭЖЭЛТЭН

Буряадай хүдөө ажахын институдай эрдэмтэ зоотехник, агрономуудые табилга һаяхан... Институдай зоотехническэ... тэт хамта 85 хүн дүүргэжэ... нэрэй 72 хүнииь очноор, ... заочноор һуралсаһан байна. ...номическэ факультетэ дүүргэжэ 93 хүнэй 16-ниинь газарай ... шэнжэлэгшэд, агрохимигууд...

Эрдэмэй охи түгэлдэр залуу мэргэжэлтэд Буряадай, Якадай ... автономито республикын ... колхоз, совхозуудта ажаллахаар эльгээгдэбэ.

Ерэхэ зун институт дүүргэхэ ветеринара врачнаре табихын ... тэрэ факультет ... дүүргэжэ гараханъ. Апрелиин ... эдэ мэргэжэлтэдые ... хуваарилгаа болоо. Тэдэ Эрхүүгэй областиин ... АССР-эй түлөөлэгшэд байлцаа ... ститут дүүргэхэ эдэ ... Магаданай, Сахалинай, ... Эрхүүгэй, Шэтын области... Примориин хизаар, Якадай ... эльгээгдэхэ юм.

Сагай уларил

Улаан-Үдын гидрометеологиин мэдээсэлэнэй ёһоор, ... республика доторнай ... үүлэтэй байхэ, шииг нойтон ... гүй. Баруун зүгһөө һулахан ... хилха. Хойто, мүн Байгал ... аймагуудта 12—17, ... нютагуудта 19—24 градус ... болохо. Улаан-Үдэ городто ... гүүр 2—4, үдэртөө 21—2... дулаан байхаар харагдана.

Барадий Мунгонов
Манхадюунхай

(Үргэлжэл. Эхиниинь 3-дахи нюурта)

Энэ хүнэй энеэбхилэн дуугарбашье һаань, юундэб даа, тэрэнь бадайшье энеэхэндэл бэшээр, харин ямар нэгэн арьяатанай шүдөө ирзайлгаад, архирха байһаншуугаар Манхадюунхайда үзэгдэбэ. «Имар хүйтэн абаритайгаар энеэнэб. Яаһан ёлогор, сооро гэтэмэ нюдэн бэ!.. Һахал һамбайдаа, үнэ ноохойдо дарагдаһан... Дуһалшье шуһагүй, хүбхигар сагаан нюуртай.. Юрэдөө муухайхан лэ хүйхэрнүүдэй нэгэн гэшэдэ аа гү... Зугадаһан мүрөөрөө зугадахагүй, дэмыхэн лэ ойронь ерэбэд даа, ой нохой халзай.. — гэжэ мэтын муу бодолнууд һаа дахинаа Манхадюунхайн толгой соо ябтаран суглараа, хамаг зүрхэ һүлдыень эгүүтэнжэ хүлгүүлэн худхуулжа, шэшэрүүлэн шамхажа захалбал даа.—Энээнэй ойро хабашье унтажа болохогүй. Буу, һүхэе дүтэ хээд, хоёр нюдөө анингүй, һүүжэ хонохо байна. Бэшэ арга һалаа...» Иигэжэ байжа һанаад, һүхэе һэмээхэн харашалхадань, тэрэнь тиимэшье холо бэшэ, обоолоотой түлеэнэй наана хэбтэбэ. Манхадюунхай сарбаа һүхэдөө анхалаа хандуулбашье, муу һанаатаһанза мэдүүлхэгүйн тулада энэ хүнтэй зохидоор хөөрэлдэхэ гэжэ бодоод, тохом дээрээ түбхинэжэ мүртөө түүдэг дээгүүрээ дуугарба.

— Гайха ехэ, тамнай гэнтэ хаанаһаа гаража ерэбэ гээшэбта? һүмиин зоргоор...

— Дурбэдахи удэрөө төөрижэ ябаналби даа... Тайгаһаа гарахаа болёоб, хосороой гэжэ һанаалби... Эдихэ юумэн дууһанхай... Һүлшын турбан удэр алирһанай олдон һаань, амандаа хээд лэ ябааб... Тээд алирһаншье тиимэ бэлээр дайралдахагүй юумэл...—гэжэ тэрэ хүниинь арганхай хоолойгоор аргаахан сөөлдэб.

Манхадюунхай сэй хэжэ үгөөд, булаһан хилаэмэ, тоһоёо мүн лэ гал дээгүүрээ һарбайн үгөөдхибэ:

— Эдиттэ... Эдеэлэгты... Гадэһээ удеэл гээбты...

Тэрэнь арыагаа хооһон сүүмхэ абажа хаяад, үбгэн ангуушанда баяр хүргэжэ, хөөрэжэ һуугаад, эдеэлжэ оробо:

— Иимэ талаан дайраха гэжэ байгаагүй юм ха юм!.. Энэ хадын саанахи хундыда хоноһо байтарни гэнтэ бургай дүүн дуулдаба ла... Һайн даа! Яагаашье бэрхэ буу һүргөөбтэ даа!.. Галайгаа ойроһоо һүрхэжэ бодоод, түйдэлөөрөө шахуу хада хангил өөдэ зүдхэбэб... Һүүдэ шадални һалажа, амимни хөөрөөд, зүрхэмни сохёод, мүлхихэ тооной, арайхан гээжэ энэ хадын оройдо гарабалби даа... Танай гал харан гахадаа гэдэһээ хэжэ байгаабб... Һайн даа! Ехэл һайн талаангаар таниие ологдобо!

— Хари гыта!.. Буу һүргөөшэмни түһа болобо алтай... Үгы тээд, та хаанаһаа ябаһан аад, энэ Байсын үбэр хүдэр гаража ерэбэт даа?—гэжэ Манхадюунхай һонирхобо.

— Байсын убэр гээшэтнай хаана байдаг юм?—гээд, мүнөөхи хүн дам һураба.

—Хүсөөтэ гэрхон дээрэ. «Ажалай түяа» гэжэ артель дуулаа һэн гүт?

— А-а, «Ажалай туяагай» газар дээрэ гаража ерэзби-и!.. Би хаа Улхатаһаа ябаһан хүн гээшэб... Энэ зундаа манайхин тэндахи багшаша мэдээ зорим малаа абаашаа юм...

— «Манайхин» гээшэтнай хэн бэ?

— Хуһатын колхоз...

— А-а... Манай ород хүршэ хаямтэ даа...

— Этэрьегээр харгы заһаа гэжэ дуулаагүй һэн гүт? Улхатын бэлтэшэренүүдэй харгылжа гэжэ шиндэһэн байгаабды..

— Оройдоошье дуулаагүйб.

— Яашоо үбгэжөөл гэшэбта, нүхэр-тала! Хүршэ колхоз эйнгоо юу хэжэ байһые мэдэхэгүй... Та сохом тэрэ бурдад колхозой бээзэт даа? «Ажалай түяагай?»...

— Тиимэ...

— Хүршэео баһа мэдэхэ хэрэгтэй, үбгэжөөл.

— «Имаршуу хүршэ һүүһыеш яажа мэдэхэбэб даа. Нюур дээрэшни бэшэгтэй бэшээтэ,—гэжэ Манхадюунхай зосоогоо һанаадхиба.

— Төөрихэн ушарни хадаа иимэшүү юм, нүхэр-тала. Хүбшөөз тэмгэ дажаа, танай Бадын станци хударсахэ буугаад, поездоор аймагай центр оруу хонхэ абаһан хүн гээшэб. Зоотехнигүүдэй суглаанда тон яралтайгаар дуудуулһан хүн...

— Та тэрэ колхозойнгоо зоотехник гүт?

— Тон зүб таагаат... Тээд «ярахада-даараха» гээшэмнай болоол даа.

— һаа-һаа... Суглаандаа ярагдаһайшье хэрэг һалаа алтай?

— Юун ухэһэн хойноо, долоон заянда тэраа юм бэзэ. Юу нэмай хүйтэжэ байха һэн гү даа... Харин бэдэрхүүдэжэ, сүйд татабал аа гүб гэжэ айдахамни хүржэ. Углоогүүр сэбсахэхэн лэ гэр тээшээ догдойхо байна.

— Тиихэл гүбта. Энээхэн Хүсөөтээгэ урууляад ошоходоо хонинойчинай фермэ дээрэ буухат. Саашаа Хэлгөө онгосоор гараад, колхозойчинай центр ороходотнай, харгын машина дайралдахал даа аабб даа.

— Ихэл һайн гээшэ, нүхэр-тала! Танайгаад заагаашаар болохооб,—гэжэ һүниинь ангуушаниие урматайгаар хэлээд, нэгэ табэри хагда зулгаажа, дороо дэбдинэн бэеэрээ хүбэнтэй хүүртигэрээ хушаад, нюураара гал хударт харуулаад хэбтэшэбэ. Тиигээд тэрэ дороо унташаба хэбэртэй, түүдэгэй саанаһаа нэгэ жэгдэхэнээр хурхирха абяан сонестобо.

Манхадюунхай түүдэгэйнгээ хажуугаар тэрэ хүниие адаглан хаража, һүүжэшье хонохоёо, унтахаашье ойлгохоо болишоод, гайхажа сүхэрэлдэбэ, алибаа һайншье, муушье бодолдо эзэлэгдэн һууна. Хуһатын колхоз, Улхата гэжэ байжа тэрэнь хөөрэлдэхэдөө яһала зүйтэй юумэ хэлэжэ хэбэртэй. Бадын станци, «Ажалай туяа» гэжэшье мэдэхэ байна. Зоотехнигон гэнэ. Тиимэшье һэн галэй... Хуһатын колхозойн гэнэ. Тиимэшье һэн галэй..., «Тээд Улхата урдаа худар харгы хэһыень юундэ дуулаагүйб?»

Манхадюунхай үбгэжөөлнай иимэшүү юумэ ухаанда оруулан гэхэдээ,—муу һанаатай байха гээшэ хэдүүр даа!—улам ехээр өөрыгөө гайруулжа, гэр мүү һанаа, һажэгаалжа уламехээр нарбажа, улаан халаахайгаар улаан гуяа шабхуурдажа ябажа, һүниин шангин болошобо:

«Хүү худалаар хөөрөөбэшн бы даа. Энээхэн Манхадюунхайтнай салахын нааданхиэнь, газаахи зосоохинииэ мэдэжэл һууна. Манхадюунхайгаа даншье мэтын хүн гэжэ бү һанагарайгты... Зоотехнигэб гэбэ. Юун ухэһэн хойноо зоотехниг байха һэм. Һэ-һээ гэжэ яаһан хүйтэн энеэбэ. Унтаагша болоод, хурхираашаа болоод, хараахан лэ, юрбэмэнонхойгоо зайбараар нахайе һэмээхэн хүлеэжэ хэбтээ алтайш?..»

Иигэжэ һанааха бүринь, тэрэ хүниинь нюдөө анинилаад, өөрыень гэтэжэ шан. болоно. Гүреоһонэй нүрган дээрэ мэнэ-мэнэ һүрахаа болахаа баһа зайзжэ, шүрбэһаараа монсоогүйгөөр һанагдаба. Манхадюунхай ой ухааһаа заригад гэжэ, нюдөө бэлтэгэр, сарбаа һүхэеэ харашалба. Тэрэнь нөөхил газартаа түлеэнэйнгээ ойро хэбтээнэ. Энэ үеда үбгэжөөлэй Доржыхоо һанажа, буруугаа сэдьхэлһээ зобооһоол даа.

Муу һанаанда нэрбэгдэнхэн Манхадюунхай үбгэжөөл маркагар хамарайгаа хүдэлгэн, үтаатай агаар унхидаад, һанжанги һахалаа жажалан, түүдэг дээгүүр үлигөөд, зүүн гараараа газар түлгэжэ, зүдэр аалиханаар тохом дээрэһээ үндыбэ. Үе мүсэеэ нижагануулан, үльмы дээрэ бүхыбэ. Урагшаа нэгэ алхалба. Үшөө далин хулөө тагаба... Миисгэй мэтэ шэмээгүйгөөр мярган, тулеэнэйнгээ ойро ошоод, хоёр-гурбан томо гэшүүһэ гаадаа хэжэ, галаа занаба. Мүнөөхи хүнэйнгөө үхэһэн шэнгээр унтажал хэбтэхэдэнь, тархи дороо хэбһэн бээлэйень эхэл наринаар шэнжэлэн хараба. Арайшье Доржын бээлэй бэшэл ха... Манхадюунхай нөөхил мярмаг-мярмаг гэжэ хэбэр хэбтэн гэдэргээ сухариба. Тиихэ мүртөө түлеэнэйнгээ тэндэһээ сарбаа һүхэе шүүрэн абажа, тохомойнгоо захаар хэбтэжэ хараа һүүн дээрээ һөөргөө аргаахан түбхинэбэ...

Иигэжэ һүүтарнь нилээдгүй орой болоһон янзатай, сог мүшэд аяар баруун тээ ошоод аржылдана. Уданигүй үүр хираалхаж ёһотой. Ангуушанай түүдэгэй тойроод, һүниин харанхы соohоо барбайлдан гараһан томо-жжэ модод, аман соогоо бүтүүхэн гэншэнхэй эмитэд шэнги, бугылүүхэнээр шааяна. Энэ һүниндөө бэшэ тамалһан Манхадюунхай үндэһэн гэжэ байһан ушарнь зохидоо гэн унтаад лэ, аман соогоо гэншэн ёолон, өрбөгэд гэжэ һаршана. Галтай гаанаа газарта унагаабань тоолохо болоо һаа, олон даа. һүлэй һүүдэ улама эсэшэһан Манхадюунхай үүр хираалха үеэр эмээл дээрээ аалиханаа толгойгоо нэнгүүлһэн даад, өөрөөшье мэдэнгүй, сошормор нойроор унташоо бэлэй...

Манхадюунхай үргэһэн соогоо юушьеб гүбэрнэ, гэншэнэ, зариманда утаар ёолоо гү, али оогоод орхино, татагад гэжэ байжа, гараараа газар һабардаад абана. Юрэдөөл нойр дундаа нэгэ юумэнтэй ай сүй нооолдожо, амин голоо салгалсажа, ехэл зоболонтойгоор унтана хэбэртэй бэлэй.

Манхадюунхайн хэды шэнээн, яажа унтаһые хөөрөөдэшье яахамнаб. Гэнтэ бузархан муухайгаар һүхиреод, орбогошон үндыжэ, дэмырһэн нюдөө нэрэшүүлэн, тохом доогуураа һарбадаха үедэнь, үни маран гаршанхай, үй модоной хоорондуур яларан туяалжа байһан һаа...

«Һүхэм?.. һүхэм алин бэ?!»—гэжэ Манхадюунхай сошордонгёор гүбэрэн, тохом доогуураа ехэл мэдүүгэр, ехэл эбдүүгэнгээр һүүлиба. Эгээл энэ үеда түүдэгэй саанаһаа залуу нүхэрэйнь хүхюун энеэдэн соностожо, үбгэжөөлнай, аягүйрхаһан хэбэртэй, гээгдэнгээ хүбэнэн үхэн гү, али сошоһонгоо, бодоод, һүүлшэ мэдэнгүй гүйжэ бодошобо. Нүхэрэйнь нойрмог түүхэрэн нюураараа нүхэрэйһөө урдаһаа гайханга хараад, амаа ангайлган айшаба:

— А?.. Ши?.. Доржо гүш даа?..

— Тиимэлби даа! Юундэ нитэрээ гайхабат даа, Манхадюунхай?

— Тэрэ... тэрэ хүн... хаанаб? Тэндэ... хэбтэһэн... тэрэ хэбтэһэн... һамнай...

— Хэн... А. Иван Васильевич гү?.. Үни-и ошоо. Мүнөө танай фермэ хүрэжэ ябаһа ёһотой... Тугаар һаа хойто харгы дээрэ гараад һаань...

— Иван Васильевич?.. Ши тэрэниие таниха хүн гүт?

Танингүй яахабиб. Хуһатын колхозой зоотехник ха юм. Минии баһашье үниной танил. Манайда хаһэа ерэшэл, Баабайтай сугтаа дайнда ябаһан хоёр юм ааба,—гэжэ Доржонь хөөрэбэ.—Һөөргөө бусахадаа, манайда буухабди гээд лэ...

БУРЯАД ҮНЭН
4-дэхи нюур
1964 оной майн 12.

ХИЛЫН САДНАҺАА

Тон шухала ушар

ВАРШАВА, майн 9. (ТАСС). Арадуудай Нэгэдэмэл Республикада СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ Н. С. Хрущевой аяншалгада Польшын олониитэ угаа ехээр һонирхоно.

ОАР-та Н. С. Хрущевой аяншалга, Насертай тэрэнэй уулзалга тон шухала ушар болоно гэжэ, «Жиче Варшавы» гэжэ газетэ мүнөөдэр бэшэһэн байна. Н. С. Хрущевой аяншалга советско-египетскэ харилсаануудта шэнэ хүгжэлтэ һэлжэ үгэнэ. Египедэй газар дээрэ Н. С. Хрущевые хани халуунаар угталга Суэцкэ канал шадар бэрхэтэй байдалай тохёолдоод байхада, удаань Асуаной хаалтые барилгада түйлэбэригдэһэн һайн һайхан туһаламжын түлөө Египедэй болон хүтэлбэрилэгшэдэйнь хүргэһэн баясхалан болохоһоо гадна, бүхы дэлхэй дээрэ эб найрамдал бэхижүүлхын түлөө тэмсэдэг, национально-сулөөрэлгын хүдэлөөн дэмжэдэг Советскэ Союзай политикые һайшааһан ябадал болоно.

Һонирхолтойгоор хандана

БЕЙРУТ, майн 9. (ТАСС). ОАР-та Н. С. Хрущевой аяншалга бүхыдаа араб оронуудайхидал адляар Ливанда ехэ һонирхолтойгоор хандана. Ливанай радио шагнагшад приемнигүүдтэ энэ үглөөгүүр Египедые шагнахаар тодхон табиһан байгаа. Хүндэтэ совет айлшаниие Александрида баяр баясхалантайгаар угталга радиогоор дамжуулагдаһан байгаа бшуу.

Гамаль Абдель Насерай, Никита Сергеевич Хрущевой хэлэһэн үгэнүүдэй Египедһээ дамжуулагдахадань, ливанайхид ехэ анхаралтайгаар шагнаа. ОАР-та Советскэ правительствые толгойлогшын аяншалга программые, энэ аяншалгада газетэнүүд болон бусад материалнуудые газетэнүүд толилно.

Шухала һонин

ЛОНДОН, майн 9. (ТАСС). ОАР-та Н. С. Хрущевой аяншалга ерэһэн ушар мүнөөдэр Лондондо ехээр һонирхогдоо. ОАР-та Н. С. Хрущевой ерэһэн тухай мэдээсэлые Британскэ Би-би-си гэжэ радиодамжуулгын корпорации үглөөгүүр дамжуулагдаһан бүхы һүүлшын мэдээсэлнүүдэй программада оруулһан байна.

Советскэ правительствын толгойлогшые Арабуудай Нэгэдэмэл Республикын хүн зоной хани халуунаар угтаһые Лондоной удэшын газетэнүүд онсолон тэмдэглэнэ.

Прагада сэрэгэй парад болобо

ПРАГА, майн 9. (ТАСС). Национальна һайндэртэй—фашис эзэмдэлһээ Чехословаки Совет Армиин сүлөөлһөөр 19 жэлэй ойтой дашарамдуулагдан, мүнөөдэр Прагада сэрэгэй парад болоо.

ЧССР-эй президент, КПЧ-гэй ЦК-гай нэгэдэхи секретарь Антонин Новотный, ЧССР-эй Правительствын түрүүлэгшэ Йозеф Ленарт, Чехословакиин коммунис партиин болон правительствын бусад хүтэлбэрилхы ажал ябуулагшад, тэрэшэлэн КПСС-эй ЦК-гэй секретарь А. П. Рудаков түрүүтэй КПСС-эй партийна хүдэлмэрилэгшэдэй делегаци түбэй трибуна дээрэ зогсожо байба.

Чехословакиин Арадай армиин бүхы түрэлэй сэрэгүүдэй частьнууд, Арадай милициин колоннонууд парадта хабаадаба.

Англиин муниципальна һунгалтануудта лейбористнууд илалта туйлаба

ЛОНДОН, майн 9. (ТАСС). Парламентын бүгэдэ ниитын һунгалтын урда тээ болоһон үшөө нэгэ «генеральна репетици» консерваторнууд дахяад бүлигдэбэ, лейбористнууд горитой илалта туйлаба гэжэ харуулаа. Англида болон Уэльсдэ городуудай муниципальна соведүүдэй, Лондоной шэнэ районуудай муниципальна соведүүдэй һунгалтын болоходо лейбористнууд 1.531 һуури эзэлээ, тэрэнэй 308-ниинь нэмэжэ эзэлэгдэһэн шэнэ һууринууд болоно. Консерваторнууд 270 һууриая алдаад, мүнөө 965 һуури эзэлээ.

Томо городуудай 82 муниципальна соведүүдэй 60-дань, Лондоной 32 районно муниципальна соведүүдэй 20-дань лейбористнууд олонхи һуури эзэлһэн байха юм.

Лейбористнүүдэй тон ехэ амжалта т.лаһые консервативна уэзлтэй «Дейли телеграф» газетэшье мэдэрээ бaтайбал болоһон байна. Лейбористнүүдэй партиин «тон томо һуури гаргаһан илалта», ... «Таймс» газетэ бэшэнэ.

ШАТТ-ЭЛЬ-АРАБ МҮРЭН ДЭЭРЭ БОЛОҺОН УСАЛ ГЭМТЭЛ

һаяхан Шатт-эль-Араб мүрэн дээрэ болоһон аюулта усал Иранай хэблэлэй анхаралые хандуулаа. Иранай 120 хүдэлмэришэдые нюусаар Кувейт абашажа ябаһан багахан моторно онгосо дээрэ түймэр болоод, онгосо униадаа шангааша. Тэрэ соонь байһан 120 хүнүүд үхэбэ. Орон дотороо ажал олохо ядахадаа, зол турщаха гэжэ харин газар ошоһон Иранай ажалшадые энэ онгосын пассажирнууд байгаа. Хилэ гаталха эрхэгүй түлэдэ, эдэ ажалгүйшүүл Шатт-эль-Араб мүрэөөр Кувейт ошохо ябаһан моторбодой трюм соо хилын сахиулшадһаа хоргодоһон юм. Түймэрэй улааһхада, тэдэ һүүжэ ябаһан хүнүүд ухаа мэдэ алдадаан, газааша гаргүүлдэрэ, улан үүдыень таглажархёо. Иигэжэ энэ онгосын трюм Иранай 120 ажалгүйшүүдэй хүүрсагын болоһон байна.

Энэ ушарта усалтагые тайлбарилхадаа, «Эттелаат» газетэ иигэжэ бэшэнэ: «Аргаяа барагдаад, ажал олохо һанаатай ябаһан Иранай эдэ хүдэлмэришэдтэ үшөө нэгэ аюул тохёолдобо ха юм... Энэ хадаа ажал бэдэржэ, гэр бүлэеэ, ороноо орхин гарадаг ажалгүйшүүлэй зоболонто тэмсэлэй нэгэ үзэгдэл бшуу».

Д. НАСАТКИН,
ТАСС-ай корреспондент.

АНГИИН ТЭМСЭЛ ШАНГАДАНА
ИСПАНИИН АЖАЛШАД ЗАБАСТОВКО ХЭНЭ

Астурида забастовчно ... улам үргэжөөр дэлгэржэ ... Үшөө долоо мянган ажалшад ... мэрэз зогсооо. Хамта дээрэ мянга гаран хүн мүнөө забастовкода ... Шуллуу нүүрһаа ... бассейндэ ажал хүдэлмэри ... оол. Овьедо город ... далтай болонхой. Мадридһаа ... дэһэн солдадууд болон ... д.3 отрядууд городой үйлэ ... харуул харана. Оронай ... провинцинуудта хүдөө ... дэлмэришэдэй забастовко ... һоор.

Профсоюзна эрхын болон ... дал һайжаруулхын түлөө ... хабадажа байһан Астурия ... гуудые Профсоюзуудай бүхы ... федераци амаралдаа гээд, ... ажалда ВФП-гай ... секретарь Луи Сайянай ... телеграммаа соо хэлэгдэнэ. ... их нүхэлтэ ... һаналаа Франции ... харуулна. Забастовко хэжэ ... Испаниин хүдэлмэришэдтэ, ... бүлэнэртэ тулалха зорилго ... дотор мүнгэ суглуулагдана.

САЛИН ХУЛЬЭ ДЭЭШЭЛҮҮЛ ТҮЛӨӨ

ФРГ-дэ «Рейншталь аг» ... церныны хэдэ заводэ металлург ... предприятинуудта һүүлэй ... та богонихон болгоноор ... нууд болно. Салин хүлһэ ... хэжэ заводой захиргаанай ... да бурууушаалгын тэмдэг ... Хатти Игендахн «Хеприя» ... гэжэ заводой 3000 гаран хүдэлмэришэд ... хэр үдаа хүдэлмэри ... бэлэй. Энгерландын Бохум ... дүүдта мүн лэ забастовко ...

Редакторай орлогшо
Ц. Ц. ЦИБУДЕЕВ.

Манай адрес, телефонууд

АДРЕС ОБЪЕДИНЕННОЙ РЕДАКЦИИ: гор. Улан-Удэ, улица Ленина, 35. Телефоны: редактора — 23-67, зам. редактора — 38-42, зам. редактора — 35-84, секретариата — 24-..., отделов: сельскохозяйственного производства и партийной жизни — 47-59, 35-14, промышленного производства и партийной жизни — 48-89, 33-61, корректорская — 35-95.

Улица ЛЕНИНА, 26. Телефоны отделов: идеологической — 24-74, советского строительства и быта — 34-93, рабселькоров и писем — 25-41, 38-30, информации — 32-74 и ... дов — 34-05.

Гор. Улан-Удэ, типография Управления по печати при Совете Министров Бурятской АССР.

Н00111. Зак. № ...